

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Gabriela Vampolová

Neúplné osvojení a jeho právní následky

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. 03. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 133 823 znaků včetně mezer.

Gabriela Vampolová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala doc. JUDr. Ondřejovi Frintovi, Ph.D., za jeho čas, cenné rady a vstřícnost při vedení této diplomové práce. Poděkovat bych chtěla i mé rodině, zejména mému přítelovi, za podporu nejen při psaní této práce, ale po dobu celého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1 Osvojení.....	3
1.1 Vývoj pojmu osvojení	3
1.2 Pojem osvojení	3
1.2.1 Římské právo.....	3
1.2.2 Koncepční změna v pojmu osvojení	4
1.2.3 Současný význam osvojení	5
1.3 Osvojení úplné a neúplné	5
2 Osvojení zletilého	7
2.1 Historický vývoj	7
2.1.1 Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský.....	7
2.1.2 Zákon č. 56/1928 Sb. z. a n., zákon o osvojení	7
2.1.3 Další právní vývoj osvojení zletilého.....	8
2.1.4 Současná právní úprava.....	9
2.2 Pojem „zletilá osoba“ ve smyslu osvojení.....	10
2.3 Druhy osvojení zletilého – obecné vymezení.....	11
2.4 Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého.....	11
2.4.1 Osvojení osvojovaného, jehož přirozený sourozenec byl osvojen tímž osvojitelem	12
2.4.2 Osvojovaný byl v době podání návrhu na osvojení nezletilý.....	13
2.4.3 Osvojitel pečoval o osvojovaného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti.....	14
2.4.4 Osvojitel hodlá osvojit dítě svého manžela.....	15
2.4.5 Odůvodněné zájmy pokrevních rodičů osvojovaného	16
2.4.6 Obdobné použití ustanovení o osvojení nezletilého.....	18
2.4.7 Zrušení osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého	19
2.5 Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého.....	19
2.5.1 Absence újmy na zájmech třetích osob	20
2.5.2 Výjimečnost a důvody hodné zvláštního zřetele.....	22
2.5.3 Přínos osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého	23
2.5.4 Přiměřené použití ustanovení o osvojení nezletilého	23
2.6 Osvojení nezletilého, kterému byla přiznána svéprávnost	24
2.7 Korektiv osvojení zletilého – dobré mravy	25
2.7.1 Pojem „dobré mravy“	25
2.7.2 Osvojení zletilého – dobré mravy	26
2.7.3 Srovnání s oprávněnými zájmy rodičů v souvislosti s osvojením zletilého.....	27

3	Právní následky osvojení zletilého.....	28
3.1	Příbuzenské poměry osvojení	28
3.1.1	Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého	28
3.2	Vliv osvojení na příjmení osvojovaného	30
3.2.1	Připojení osvojitelova příjmení	30
3.2.2	Úplná změna osvojencova příjmení	31
3.2.3	Srovnání s právní úpravou osvojení nezletilého	31
3.3	Následky osvojení pro potomky osvojovaného	32
3.3.1	Potomci narození až po osvojení.....	32
3.3.2	Potomci narození před osvojením	32
3.3.3	Srovnání s osvojením nezletilého.....	33
3.3.4	Forma souhlasu a věk vyjádření souhlasu.....	33
3.3.4.1	Věk vyjádření souhlasu	33
3.3.4.2	Forma vyjádření souhlasu.....	34
3.4	Ochrana osvojovaného, který není plně svéprávný	35
3.5	Udělení souhlasu manžela osvojovaného s osvojením.....	35
3.5.1	Forma souhlasu	35
3.5.2	Absence souhlasu manžela s osvojením.....	36
3.6	vyživovací povinnost a právo na výživné.....	37
3.6.1	Vyživovací povinnost.....	37
3.6.2	Právo na výživné	38
3.7	Dědické právo.....	38
3.7.1.1	Dědické právo osvojení.....	39
3.7.1.2	Dědické právo potomků osvojení.....	39
3.7.1.3	Dědické právo u osvojení, které je obdobou osvojení zletilého	40
3.7.2	Srovnání právních následků osvojení zletilého s osvojením nezletilého	40
4	Procesní úprava osvojení zletilého.....	42
4.1.1	Procesněprávní úprava podle druhů osvojení zletilého.....	43
5	Osvojení zletilého v jiných státech Evropy	45
5.1	Německo.....	45
5.2	Francie	48
5.3	Anglie	49
5.4	Švýcarsko.....	49
5.5	Shrnutí	50

Závěr.....	51
Seznam zkratek	I
Seznam použitých zdrojů	II
1. Seznam použité literatury	II
2. Seznam použitých právních předpisů	III
3. Seznam ostatních zdrojů	III
Abstrakt	V
Klíčová slova.....	VI
Abstract	VII
Key words	VIII

Úvod

Za neúplné osvojení je v českém právním řádu považováno osvojení zletilého, naopak v případě právního institutu osvojení nezletilého hovoříme o osvojení úplném. Hlavním kritériem při diferencii osvojení na úplné a neúplné je míra začlenění osvojence do rodiny osvojitele. Dle mého názoru se jedná o nejdůležitější princip dělení, jelikož od sebe rozlišuje dva základní typy osvojení. I když tento způsob dělení osvojení není v českém právním řádu výslovně upraven, vyplývá z některých právních ustanovení. Vzhledem k doposud uvedenému tak vyvstává otázka, zda by nemělo dojít k přijetí právní úpravy, která by tento zákonem naznačený způsob dělení osvojení výslovně upravovala. Na tuto otázku se pokusím zodpovědět v závěru své práce.

Právní institut osvojení zletilého byl do českého právního řádu znovuzaveden účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, tedy od 1. 1. 2014, do té doby bylo umožněno osvojit pouze osobu nezletilou. O možnosti osvojení zletilé osoby však ví v drtivé většině pouze ten, kdo tento právní institut aktivně využil, tedy podal návrh na osvojení zletilé osoby. Popřípadě je tento institut považován za shodnou variantu s osvojením nezletilé osoby. Vzhledem k tomu, že se v obou výše uvedených případech jedná o osvojení, tedy jak v souvislosti s nezletilou, tak se zletilou osobou, nelze se divit, že jsou oba právní instituty považovány za téměř shodné a na první pohled může zaniknout skutečnost, že každé z nich má diametrálně odlišné právní následky. Proto si ve své práci kladu za cíl podrobně analyzovat jednotlivé rozdíly mezi těmito druhy osvojení, zejména se hodlám zaměřit na analýzu právních následků a na zkoumání, zda všechny rozdíly jsou z právní úpravy na první pohled patrné či zda je třeba je dovozovat výkladem.

V občanském zákoníku jsou upraveny dva základní typy osvojení zletilého, a to konkrétně v ustanovení § 847 (osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého) a § 848 (osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého) občanského zákoníku. Ve své práci objasním, v čem spočívá jejich rozdílná právní úprava, za jakých podmínek a z jakých důvodů může dojít k osvojení dle prvního i druhého typu osvojení zletilého a zda lze v některých aspektech právní úpravy osvojení zletilého spatřovat jisté právní nedostatky či úskalí při jejich aplikaci.

V neposlední řadě bych chtěla ve své práci poskytnout i krátký exkurz do procesněprávní úpravy osvojení zletilého, která je upravena v zákoně č. 292/2013 Sb., zákoně o zvláštních řízeních soudních a případně upozornit v čem je spatřován nedostatek její právní úpravy.

V úplném závěru své práce se budu zabývat tím, jak je právní institut osvojení zletilého upraven v jiných evropských státech. Zaměřím se převážně na právní úpravu Německa, Francie, Švýcarska a Anglie. U těchto zemí bych chtěla poskytnout základní rámec jejich právní úpravy osvojení zletilého. V rámci těchto států se budu více věnovat německé právní úpravě, vzhledem ke skutečnosti, že právě z ní bylo primárně vycházeno při přípravách zavedení právního institutu osvojení zletilého do občanského zákoníku, jak uvádí důvodová zpráva k občanskému zákoníku.

1 Osvojení

1.1 Vývoj pojmu osvojení

1.2 Pojem osvojení

Existuje více možností, jak lze pojem „osvojení“ interpretovat. Nejčastěji je tento pojem definován jako přijetí cizí osoby za vlastní. Z hlediska objektivního práva lze osvojení chápat jako právní institut, tj. jako soubor právních norem, které umožňují a upravují celý proces přijetí cizího dítěte za vlastní.¹ V neposlední řadě lze pojmem osvojení označit celý proces osvojení, jehož cílem a výsledkem je založení vztahu mezi osvojitelem a osvojencem.² S poslední uvedenou interpretací pojmu osvojení souvisí i další význam, který lze osvojení přiřadit, a to že může osvojení označovat konkrétní bod v čase, v němž je osvojení ukončeno, a od kterého počíná existence vztahu mezi osvojencem a osvojitelem.³

1.2.1 Římské právo

Osvojení je starobylý institut, dobře známý již v dobách římského práva. V Římském právu se osvojením rozumělo přijetí cizí osoby za vlastní a z této definice osvojení vychází i zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ).⁴ V antickém Římě sloužilo osvojení především osvojiteli, který chtěl zachovat nástupnictví svého druhu a náboženského kultu své rodiny.

Již ve starověkém Římě byly rozlišovány dva druhy příbuzenských vztahů – *cognatio* a *agnatio*. V prvním případě hovoříme o pokrevním příbuzenství, naopak v případě druhém se jedná o příbuzenství „umělé“, kdy biologické zákonitosti reprodukce lidského těla, které jsou příznačné pro *cognatio*, jsou nahrazovány jinak.⁵

Ačkoli v původním římském právu bylo důležitější příbuzenství agnátské, postupně začalo nabývat na významu příbuzenství kognátské, až nakonec zcela zatlačilo příbuzenství agnátské.⁶ Příbuzenství umělé, tedy agnátské, se zakládalo aktem přijetí do rodiny, tzn. pod moc otcovskou a bylo využíváno jen v tom případě, kdy v rodině nebyl žádný vlastní potomek. Osvojení tedy bylo

¹ FRINTA, Ondřej. Osvojení (nejen) v návrhu nového OZ. *Právnický*. Teoretický časopis pro otázky státu a práva. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, ročník 146, číslo 9. ISSN 0231-6625, str. 961.

² FRINTA, Ondřej, op. cit., str. 961.

³ FRINTA, Ondřej, op. cit., str. 961.

⁴ ZEMANDLOVÁ, Anna, JANOČKOVÁ, Michaela. Komentář k § 794 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 995.

⁵ FRINTA, Ondřej, op. cit., str. 961.

⁶ FRINTA, Ondřej, op. cit., str. 962/963.

využíváno jen z toho důvodu, aby byl zachován rod, rodový majetek, kult.⁷ Zájem osvojovaného nebyl primárním účelem osvojení.⁸

Přijetí cizí osoby do rodiny bylo realizováno dvěma způsoby. Prvním možným způsobem byla arrogace (*adrogatio*), jejímž smyslem bylo přijetí dospělého muže i s celou jeho rodinou a majetkem do rodiny osvojitelovy.⁹ Arrogace tak sloužila k adopci osoby *sui iuris*¹⁰.

Naopak druhým způsobem byla adopce v užším slova smyslu čili *adoptio*. Adopce sloužila k osvojení osoby *alieni iuris*^{11, 12}. Tento typ osvojení se dále rozlišoval na *adoptio plena*, při níž adoptivní otec získával adoptáta *injurecessi*¹³ do své moci a na *adoptio minus plena*, která zakládala osvojení v nové rodině pouze dědická práva.¹⁴

Pro obě uvedené formy osvojení platilo, že měly co nejvěrněji napodobovat přirozený poměr mezi rodičem a dítětem.¹⁵

1.2.2 Koncepční změna v pojmu osvojení

K významným koncepčním změnám v institutu osvojení došlo až vlivem dvou světových válek, které zapříčinily, že právní institut osvojení začal postupem času sloužit převážně jako institut ochranný a výchovný a tento rys se dále prohluboval.¹⁶ Vlivem této změny začínal být právní institut osvojení čím dál tím více spjat s nezletilou osobou. Naopak osvojení zletilého spolu s majetkovými atributy osvojení ustupovaly do pozadí.¹⁷

K této koncepční změně došlo, jak již bylo řečeno, vlivem sociálních dopadů dvou světových válek, především druhé světové války, která způsobila, že přibýlo mnoho osiřelých a opuštěných dětí, ale zároveň i mnoho rodičů jejichž děti zemřely.

⁷ FRINTA, Ondřej. Osvojení (nejen) v návrhu nového OZ. *Právník*. Teoretický časopis pro otázky státu a práva. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, ročník 146, číslo 9. ISSN 0231-6625, str. 963.

⁸ FRINTA, Ondřej, op. cit., str. 963.

⁹ FRINTA, Ondřej, op. cit., str. 962/963.

¹⁰ *Sui iuris* znamená latinsky svého práva a v antickém Římě tento pojem označoval osobu mající právní subjektivitu v soukromém právu.

¹¹ *Alieni iuris* znamená latinsky cizího práva, byli tak označovány osoby nesevěprávné, podléhající autoritě v rámci rodiny.

¹² ZEMANDLOVÁ, Anna, JANOČKOVÁ, Michaela. Komentář k § 794 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 993.

¹³ *Injurecese* byl v římském právu jeden z odvozených (derivativních) způsobů nabytí vlastnictví.

¹⁴ FRINTA, Ondřej, op. cit., str. 962/963.

¹⁵ ZEMANDLOVÁ, Anna, op. cit., str. 996.

¹⁶ ZEMANDLOVÁ, Anna, op. cit., str. 996.

¹⁷ ZEMANDLOVÁ, Anna, op. cit., str. 996.

1.2.3 Současný význam osvojení

Současná podstata institutu osvojení netkví pouze v poskytnutí náhradní rodinné péče, jakkoli je tento aspekt osvojení významný a nejvíce zjevný, ale i ve statusovém významu.¹⁸ Osvojení, jak ho chápeme dnes, v sobě zahrnuje i významnou statusovou změnu, která se projevuje ve změně příbuzenských vztahů, přesněji zánikem původních příbuzenských vztahů a vznikem nových, což podtrhuje stabilitu a dlouhodobost nově zakládaného svazku a přispívá k vytvoření vzájemného hlubokého emocionálního pouta mezi dítětem a novou rodinou.¹⁹ Současná právní úprava osvojení vypovídá o tom, že osvojení je primárně považováno za jednu z forem náhradní rodinné péče a až poté lze osvojení chápat jako statusový institut.

1.3 Osvojení úplné a neúplné

Ačkoli v občanském zákoníku není nikde výslovně rozlišeno mezi osvojením úplným a neúplným, v odborné literatuře je takovéto rozlišení běžně užíváno. Odlišnost mezi oběma typy spočívá v odlišné podobě následků, jež jsou s osvojením spojována a jimiž se budu v jedné z kapitol podrobněji zabývat.

Pojem osvojení lze dále dělit na několik druhů, a to na osvojení zrušitelné a nezrušitelné, dále osvojení, jež je obdobou osvojení nezletilého a osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého. První dva výše uvedené typy se výlučně pojí s osvojením nezletilého, naopak druhé uvedené dělení, jak je již z jeho názvu patrné, se váže k osvojení zletilého, které bude podrobně probráno v samostatné podkapitole.

Hlavním kritériem při diferencii osvojení na úplné a neúplné osvojení je míra začlenění osvojence do rodiny osvojitele. V případě úplného osvojení máme na mysli takové osvojení, kdy dochází k úplnému přijetí cizí osoby za vlastní. Dojde tedy k úplnému začlenění cizí osoby do rodiny osvojitele a veškeré původní vazby osvojence k jeho biologické rodině zanikají. Nezletilý osvojenec nabývá osvojitelovo příjmení a osvojitel nabývá veškerá rodičovská práva a povinnosti vůči osvojenci.

Naopak mluvíme-li o neúplném osvojení, nedochází k úplnému zániku veškerých vazeb k biologické rodině, ale alespoň některá práva či povinnosti vůči ní jsou i nadále po osvojení zachována, jak bude dále podrobně rozvedeno.

¹⁸ ZEMANDLOVÁ, Anna, JANOČKOVÁ, Michaela. Komentář k § 794 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 996.

¹⁹ FRINTA, Ondřej. Osvojení (nejen) v návrhu nového OZ. *Právník*. Teoretický časopis pro otázky státu a práva. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, ročník 146, číslo 9. ISSN 0231-6625, str. 967.

V souvislosti s výše uvedeným je tedy v souladu s českým právem za úplné osvojení považováno osvojení nezletilého, naopak hovoříme-li o neúplném osvojení, máme na mysli osvojení zletilého. Osvojení zletilých je důsledně koncipováno jako osvojení neúplné, i když jak dále uvidíme, nemůže být tento závěr aplikován zcela úplně na oba typy osvojení zletilého. V čem všem lze tuto neúplnost spatřovat, budu postupně objasňovat ve své práci.

Zároveň v souvislosti s výše položenou otázkou je vhodné uvést, že bude zodpovězena až v úplném závěru práce po podrobné analýze právní úpravy osvojení zletilého obsažené v OZ a zhodnocení, zda by její přijetí nebylo nadbytečné.

2 Osvojení zletilého

2.1 Historický vývoj

2.1.1 Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský

Poprvé byla možnost osvojení zletilého v českém právním řádu zakotvena zákonem č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecným zákoníkem občanským (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie – ABGB*) (dále jen ABGB). Na základě tzv. recepční normy č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, platil tento zákoník na našem území (Čechy, Morava, Slezsko vč. Hlučínska) i po roce 1918 jako tzv. obecný občanský zákoník. Právní institut osvojení byl zákoníkem upraven pouze v ustanovení § 179 až 185 ABGB, jednalo se tedy o poměrně stručnou právní úpravu osvojení. Osvojení stále ještě nebylo chápáno jako prostředek náhradní rodinné péče, vznikalo na smluvním základu a mělo soukromoprávní statusový charakter.²⁰

Osvojitelem se mohl stát jen muž či žena (manžel či manželka) starší 40 let, nikoli však pár. Osoba, která se chtěla stát osvojitelem, nemohla mít své vlastní manželské děti a věkový rozdíl mezi ní a osvojencem musel činit minimálně 18 let. Osvojení zletilého bylo podmíněno udělením souhlasu od biologického otce.

Na rozdíl od současné právní úpravy bylo podle ABGB za neúplné osvojení chápáno jak osvojení nezletilého, tak osvojení zletilého. To vyplývá z ustanovení § 183 ABGB, které uvádí: „Mezi osvojiteli a osvojencem i jeho potomky jsou stejná práva jako mezi manželskými rodiči a dětmi, pokud zákon nestanoví výjimky. Na ostatní členy rodiny osvojitelů nemá poměr mezi osvojiteli a osvojencem žádného vlivu; naproti tomu osvojenec nepozbývá ani práv své vlastní rodiny“. Příbuzenské vztahy i veškerá práva osvojence jak zletilého, tak nezletilého k původní rodině zůstávaly zachovány a zároveň osvojenci nevznikaly žádné nové vztahy či práva mezi ním a členy rodiny osvojitele. Následky osvojení se tedy promítly jen do vztahu mezi osvojitelem a osvojencem a jeho potomky, což je hlavním projevem neúplného osvojení.

2.1.2 Zákon č. 56/1928 Sb. z. a n., zákon o osvojení

Další právní úpravou, která obsahovala právní institut osvojení zletilého, byl zákon č. 56/1928 Sb. z. a n., zákon o osvojení (dále jen ZO). Zákon o osvojení existoval vedle ABGB,

²⁰ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 846. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 764.

a proto zrušil příslušná ustanovení upravující osvojení včetně ustanovení souvisejících, aby neexistovala duplicitní právní úprava osvojení zletilého. Právní úprava osvojení zletilého v ZO byla upravena ve 14 ustanovení a byla tak rozsáhlejší a komplexnější než právní úprava předešlá. V zásadě se však od té předešlé výrazně nelišila.

Osvojitel musel dosáhnout stejného věku jako v případě ABGB. S původní právní úpravou se shodoval i požadavek na věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem. Rovněž bylo podle ZO osvojení zletilého založeno na smluvním charakteru a jeho hlavním účelem nebylo zajištění výchovy dítěte, ale spíš zajištění přechodu majetku.²¹ Smlouva byla uzavřena mezi osvojitelem, osvojencem a jeho rodiči, měla formu veřejné listiny (notářsky či soudně ověřené) a neměla být jakkoli časově podmíněna.²² Smlouva nabývala účinnosti dnem jejího schválení poručenským soudem nebo okresním soudem osvojitele.²³

Nová právní úprava nepřinesla změnu ani v právních následcích, které nastávají vznikem osvojení jak zletilého, tak nezletilého. I zde zůstávaly zachovány vztahy osvojence k původní rodině, a naopak nevznikaly žádné vztahy osvojence k členům rodiny osvojitele. Opět tedy v obou případech osvojení hovoříme o osvojení neúplném.

2.1.3 Další právní vývoj osvojení zletilého

Právní úprava osvojení zletilého zmizela koncem roku 1949 na dlouhou dobu z českého právního řádu. V tu dobu byl totiž přijat zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen ZoPR), který právní úpravu osvojení zletilého zrušil s odůvodněním, že osvojení nemá být právním prostředkem k zachování rodiny jako kapitalistické buňky.²⁴ Přijetím ZoPR byl účel osvojení omezen na výchovu dětí k lásce k práci a lidově demokratickému státu a těmto účelům osvojení možnost osvojit zletilého samozřejmě odporovala.²⁵

V důsledku přijetí nové ústavy v roce 1960 došlo k rozsáhlým a zásadním změnám v právním řádu, a tedy i ke změnám v právu rodinném.²⁶ To mělo za následek, že na konci

²¹ NOVOTNÁ, Věra, PRŮŠOVÁ, Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-56-4, str. 8.

²² NOVOTNÁ, Věra, PRŮŠOVÁ, Lenka, op. cit., str. 8.

²³ NOVOTNÁ, Věra, PRŮŠOVÁ, Lenka, op. cit., str. 8.

²⁴ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 848 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1294.

²⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Stručné poznámky k novému osvojení. IN HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil. Soukromé právo na cestě. Eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-265-3, str. 394.

²⁶ NOVOTNÁ, Věra, PRŮŠOVÁ, Lenka, op. cit., str. 9.

roku 1963 byl přijat nový zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Ani tento zákon neupravoval osvojení zletilého a nedošlo tak k znovuzavedení tohoto institutu do právního řádu České republiky.

2.1.4 Současná právní úprava

V rámci úvah o novelizaci zákona o rodině na počátku 90. let minulého století a posléze při přípravných věcech na rekonstrukci soukromého práva se začalo pomýšlet i na renovaci institutu osvojení zletilých.²⁷ V roce 2001, když vláda ČR schválila věcný záměr občanského zákoníku, uložila zároveň, aby v paragrafovaném znění kodexu byla zpracována i ustanovení týkající se adopce zletilých, resp. svéprávných osob a připojila k tomu výslovný pokyn, aby z důvodů preventivních, resp. ochranných, byly jednotlivé případy, v nichž bude takové osvojení přicházet v úvahu, uvedeny konkrétně.²⁸

Osvojení zletilého, jak již bylo uvedeno, bylo zavedeno do českého právního řádu spolu s nově přijatým OZ. V občanském zákoníku je nyní tato právní materie zpracována v devíti ustanoveních, konkrétně v § 846 až § 854 OZ. Opětovné zavedení tohoto právního institutu do české právní úpravy znamená návrat k pojetí, kdy zákonná úprava chápe osvojení jako právní nástroj, kterým se především upravují osobní poměry osvojence a osvojitele (tedy navození stavu, kdy se z cizích, biologicky nepříbuzných lidí stanou z pohledu práva rodiče a potomci).²⁹

O tom, že tento právní institut byl společností v České republice postrádán, svědčí četnost návrhů o osvojení zletilého, jimiž se jednotlivé soudy v uplynulých letech zabývaly. Nejvíce návrhů na osvojení zletilého bylo podáno v roce 2014, tedy v roce, kdy nabyl občanský zákoník účinnosti a možnost osvojení zletilého byla nově umožněna. V roce 2014 bylo podáno celkem 191 návrhů na osvojení, z čehož 168 podaným návrhům bylo ze strany soudů vyhověno.³⁰ Ačkoliv v dalších letech lze spatřovat sestupující tendenci v počtu podaných návrhů na osvojení zletilého, stále je více než patrné, že je tento právní institut čteně využíván,

²⁷ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a kol. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2011. ISBN 978-80-7357-753-7, str. 479.

²⁸ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a kol, op. cit., str. 479.

²⁹ NOVOTNÝ, Petr, IVČICOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Nový občanský zákoník – Rodinné právo. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017. ISBN 978-80-271-9638-8, str. 139.

³⁰ PLÍHAL, Tomáš. Četnost osvojení zletilého v letech 2014 až 2016. *Bulletin advokacie [online]*. Vydáno 8. 7. 2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-osvojeni-zletileho-v-letech-2014-az-2016>.

což dokládá i skutečnost, že například v roce 2016 bylo podáno 94 návrhů na osvojení zletilého a vyhověno bylo 86 návrhům.³¹

2.2 Pojem „zletilá osoba“ ve smyslu osvojení

V důvodové zprávě k OZ, jejíž část se vztahuje k ustanovení § 848 OZ, je uvedeno, že zvolené pojmenování právního institutu „osvojení zletilého“ není vzhledem k novému pojetí zletilosti, resp. svéprávnosti, zcela přesné. Toto pojmenování bylo vybráno jen proto, že je obvyklé mluvit o osvojení zletilého, ne však o osvojení svéprávného, ačkoli by bylo formálně správným termínem.³² Osvojení „plně svéprávného“ by bylo formálně správným termínem z toho důvodu, že není rozhodný věk osvojovaného (zletilost), ale to, zda má plnou svéprávnost.³³

Jak je uvedeno v ustanovení § 30 OZ: „*Plně svéprávným se člověk stává zletilostí*“. Svěprávnost je způsobilost fyzické osoby nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem.³⁴ Za zletilou osobu se pokládá ta osoba, která nabyla zletilosti, tedy dovršením osmnáctého roku věku. Velmi stručně se v této souvislosti sluší zmínit, že před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá také přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství.³⁵ Tyto způsoby nabytí svéprávnosti budou probírány v samostatné podkapitole.

Na první pohled se může jevit zvolené pojmenování nesprávným, protože není zvolené v souladu s obecnou právní úpravou OZ. Z toho důvodu by mohlo být dovozováno, že nenaplní jedno ze základních legislativních pravidel. Tímto pravidlem je, že právní předpis musí být terminologicky jednotný, ale při hodnocení předmětného postupu zákonodárce je nutné vzít v úvahu historický vývoj právního institutu osvojení zletilého a mezinárodněprávní úpravy tohoto pojmu. Poté lze dle mého názoru dospět k závěru, že zvolené pojmenování bylo správným řešením, i když neodpovídá pojetí zletilosti v OZ.

³¹ PLÍHAL, Tomáš. Četnost osvojení zletilého v letech 2014 až 2016. *Buletin advokacie [online]*. Vydáno 8. 7. 2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-osvojeni-zletileho-v-letech-2014-az-2016>.

³² Důvodová zpráva k § 846 zákona č. 89/2012 Sb.

³³ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 848 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1284.

³⁴ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, str. 220.

³⁵ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1284.

2.3 Druhy osvojení zletilého – obecné vymezení

Vzhledem k doposud uvedenému se osvojení zletilého dělí na dva základní druhy. Prvním je osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého. Druhým je osvojení zletilého, jež není obdobou osvojení nezletilého. Rozlišení těchto dvou druhů osvojení zletilého je na rozdíl od rozlišení úplného a neúplného osvojení patrné již ze samotné právní úpravy v OZ, kdy každý z uvedených typů je upraven v samostatném právním ustanovení.

Hlavní rozdíly, které lze mezi těmito typy osvojení zletilého spatřovat, spočívají především v zákonných důvodech, na základě kterých lze určitý typ osvojení využít. Dále v následcích, jež způsobují a v neposlední řadě v míře aplikovatelnosti právní úpravy, která se vztahuje k osvojení nezletilých osob. Můžeme zmínit, že odlišnost lze spatřovat i v tom, že v jednom typu osvojení zletilého převažuje zájem osvojence nad osvojovaným. Tak je tomu v případě osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého. A naopak v druhém typu osvojení není zcela ojedinělé, že převáží zájem osvojovaného, což nemusí vyloučit existenci jistého zájmu osvojence.³⁶

Jelikož právní úprava osvojení zletilého není zcela komplexní, nelze vyloučit ani u jednoho typu osvojení zletilého možnou aplikaci ustanovení týkajících se osvojení nezletilé osoby, jak bylo v předešlé kapitole podhaleno. Jak již ze samotných názvů uvedených typů vyplývá v případě osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, budou právní ustanovení o osvojení nezletilého aplikována obdobně. V případě druhého typu osvojení zletilého se budou daná ustanovení o osvojení nezletilého aplikovat přiměřeně. Zároveň se v případě obou druhů osvojení zletilého použijí společná ustanovení, které jsou obsažena v ustanoveních 850 až 854 OZ.

2.4 Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého

Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, je upraveno v ustanovení § 847 OZ. Tento typ osvojení kopíruje prvky klasického osvojení včetně zániku vazeb na původní rodinu a vzniku příbuzenských vztahů v rámci rodiny osvojitele.³⁷

³⁶ DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2011. ISBN 978-80-7357-7, str. 1284, str. 481.

³⁷ NOVOTNÝ, Petr, IVČICOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Nový občanský zákoník – Rodinné právo. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017. ISBN 978-80-271-9638-8, str. 139.

V uvedeném ustanovení je poskytnut taxativní výčet. Tento výčet lze, jak vyplývá ze spojky „nebo“, která je použita mezi písm. c) a d) předmětného ustanovení, označit zároveň za alternativní výčet. To má za následek, že podmínkou pro podání návrhu o osvojení je naplnění alespoň jednoho z uvedených důvodů. Není ale ani nikterak vyloučeno, aby bylo naplněno zároveň více důvodů z tohoto výčtu, tedy ani kumulace více důvodů najednou není nikterak vyloučena.³⁸

Jelikož se tento typ osvojení zletilého podobá osvojení nezletilého především úzkou citovou vazbou mezi osvojitelem a osvojencem, tak by podmínkou „*sine qua non*“³⁹ vždy mělo být pozitivní zjištění existence vztahu „rodič-dítě“ mezi osvojitelem a osvojovaným a v případě absence by ani případný zájem na sjednocování rodin nad ním neměl převážet.⁴⁰

2.4.1 Osvojení osvojovaného, jehož přirozený sourozenec byl osvojen tímž osvojitelem

Prvním z důvodů, kdy lze být podán návrh na osvojení zletilého tohoto typu, je v případě, kdy přirozený sourozenec osvojovaného byl osvojen tímž osvojitelem a je uveden v předmětném ustanovení pod písm. a). Tento důvod má především zamezit situacím, které nastaly vlivem chybějící právní úpravy osvojení zletilého. Důsledkem absence právní úpravy této možnosti se mohlo v minulosti stát, že zatímco některý ze sourozenců byl nezletilý a nic tedy nebránilo jeho osvojení třetí osobou, další sourozenec nebo sourozenci již byli starší osmnácti let.⁴¹ Sourozenec starší osmnácti let nemohl být osvojen, ačkoli zájem o jeho osvojení ze strany osvojitele byl. Takto by společné děti týchž rodičů měly posléze různé rodiče jen proto, že osvojení zletilých právní řád neumožňoval.⁴²

Prostřednictvím osvojení zletilého na základě uvedeného důvodu může dojít buď k postupnému osvojení jednotlivých sourozenců nebo k osvojení sourozeneckých skupin bez ohledu na jejich věk.⁴³ V obou případech budou muset být naplněny i veškeré podmínky osvojení, a to jak těch týkajících se osvojení nezletilého, tak osvojení zletilého. Není tedy podstatné, zda osvojovaný v době osvojení svého sourozence, který byl osvojen již v minulosti tímž stejným

³⁸ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 847. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str.768.

³⁹ *Conditio sine qua non* znamená latinsky podmínku, bez které nelze.

⁴⁰ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1289.

⁴¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 847. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 425.

⁴² ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 425.

⁴³ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str.769.

osvojitelem, a který teď osvojuje osvojovaného, byl již zletilým či nezletilým.⁴⁴ V tomto lze spatřovat rozdíl mezi předmětným důvodem a důvody, které jsou uvedeny pod písm. b) a c) daného ustanovení.

Zjednodušeně lze tedy říci, že primárním účelem osvojení zletilého na základě předmětného důvodu je zachování rodinných vazeb. Tento institut by tedy měl především poskytnout zajištění souladu sociální reality s právním stavem.⁴⁵

2.4.2 Osvojovaný byl v době podání návrhu na osvojení nezletilý

Druhým důvodem uvedeným v taxativním výčtu, který je obsažen v ustanovení § 847 písm. b) OZ je situace, kdy osvojovaný byl v době podání návrhu na osvojení nezletilý. Řízení o osvojení bylo zahájeno v době, kdy osvojovaný byl nezletilý a v mezidobí nabytí zletilosti. Tento důvod tedy řeší situace, kdy osvojovaný dovršil zletilosti, dosáhl věku 18 let dříve, než byl schválen návrh na osvojení. Ustanovení nijak nespecifikuje okolnosti nebo důvody, proč nebyl osvojenec osvojen jako nezletilý, zda to bylo z důvodu dlouhého soudního řízení nebo byl tento návrh vzat zpět či zamítnut.⁴⁶

V souladu s již uvedeným, je pro podání návrhu o osvojení zletilého z tohoto důvodu rozhodná pouhá skutečnost, že návrh na osvojení byl podán v době, kdy osvojovaný byl nezletilým. Tedy, že návrh na osvojení nezletilého musel být v té době doručen soudu. Procesní úprava v zákoně č. 292/2013 Sb., zákoně o zvláštních řízeních soudních (dále jen ZŘS), však na konverzi těchto dvou typů řízení nepamatuje, a proto je nutné podat návrh na zahájení řízení o osvojení zletilého v době, kdy je uvedena časová podmínka splněna.⁴⁷

Právní úpravou není ani nikterak specifikováno, jaký návrh na osvojení by měl být podán. Kdybychom postupovali dle čistě jazykového výkladu byla by předmětným ustanovením stanovená podmínka dodržena i v případech, kdy by byl podán návrh, který by zjevně nesplňoval podmínky kladené právní úpravou na návrh o osvojení.⁴⁸ V souladu s jazykovým výkladem by nemohl soud takový návrh na osvojení zamítnout. Jak lze logicky dovozovat je nutné takovýto výklad zahrnout jako nežádoucí, jelikož by popíral smysl daného ustanovení. Dané právní

⁴⁴ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1289/1290.

⁴⁵ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 847. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str.769.

⁴⁶ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str.770.

⁴⁷ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1289.

⁴⁸ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 770.

ustanovení má naopak napravit různé překážky, které nebyly zaviněny ze strany navrhovatele a které zapříčinily neumožnění probíhajícího procesu osvojení ještě v době, kdy byl osvojovaný nezletilý.⁴⁹ S tím je zároveň spojené, že pokud by osvojitelem byl podán návrh v poslední den lhůty, měl by soud podrobněji a důkladněji zkoumat naplnění všech požadovaných podmínek a zároveň zkoumat z jakého důvodu nebylo započato s osvojením dříve.⁵⁰

Účelem předmětného důvodu osvojení je vyřešení situace, do níž se dostanou osoby, které až příliš pozdě nastoupily proces osvojení, pozdě podaly návrh na osvojení a dítě, které v době, kdy byl podán návrh, bylo ještě nezletilé, dosáhne zletilosti, takže není možné je osvojit, což by opět vedlo k roztržení rodiny.⁵¹

2.4.3 Osvojitel pečoval o osvojovaného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti

Dalším důvodem, na základě kterého lze podat návrh na osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, je případ, kdy osvojitel pečoval o osvojovaného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti. Tento důvod je uveden pod písmenem c) předmětného ustanovení. I zde lze spatřovat úzký vztah mezi osvojencem a osvojitelem, na základě kterého byl podán samotný návrh.

Aby byl tento důvod naplněn, musí být kumulativně splněny dvě podmínky. Za první musí být ze strany osvojitele poskytnuta osvojovanému péče určité kvality a za druhé musí k takovéto péči docházet po určitou dobu.

V souladu s první podmínkou by měl osvojitel o osvojovaného pečovat takovým způsobem, který by rozsahově odpovídal rodičovské odpovědnosti s výjimkou těch práv a povinností, jež náleží výlučně rodičům.⁵² Na osvojitele tak v této souvislosti nebude kladen požadavek, aby vykonával práva a povinnosti, které spočívají v péči o dítě a to zejména v péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte a v zajišťování jeho výchovy a vzdělání.⁵³ Tedy předpokladem pro osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký

⁴⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 847. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 770.

⁵⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 847. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 425.

⁵¹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 771.

⁵² SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 771.

⁵³ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 770.

je mezi rodičem a dítětem. Postačující tedy bude, když mezi nimi budou alespoň základy takového vztahu.⁵⁴

Zaměříme-li se na časovou podmínku, která je požadována v souvislosti s výkonem péče určité kvality, měla by být takto poskytovaná péče zajišťována osvojitelem již v době, kdy osvojenec ještě nenabyl zletilosti. Druhá podmínka však nebude splněna v případě, že osvojitel nepečoval o osvojeného v době jeho nezletilosti dostatečně dlouhou dobu, po kterou by bylo umožněno vytvoření úzkých osobních vazeb mezi osvojitelem a osvojovaným.⁵⁵ Rozhodným obdobím je tedy doba mezi počátkem péče o osvojovaného jako o vlastního a okamžikem rozhodování o návrhu na osvojení zletilého.⁵⁶

Shrneme-li výše uvedené, aby bylo možné osvojit zletilého na základě tohoto důvodu, musí být kumulativně splněny obě podmínky. Nejčastěji tak bude tato možnost osvojení zletilého využívána v případech, kdy návrhatelem o osvojení bude jeden z partnerů žijících v nesezdaném soužití, který pečuje dlouhodobě o osvojovaného, který je dítětem jeho partnera/partnerky, jako o vlastního.⁵⁷

2.4.4 Osvojitel hodlá osvojit dítě svého manžela

Posledním důvodem uvedeným pod písm. d) § 847 OZ, na základě kterého lze podat návrh na osvojení, jež je obdobou osvojení nezletilého, je v případě, kdy osvojitel hodlá osvojit dítě svého manžela. Tento typ osvojení bývá označován jako tzv. nepravé osvojení.⁵⁸

Srovnáme-li tento důvod s předchozím důvodem, nedochází zde k požadavku na splnění výše uvedených podmínek ze strany osvojitele, tedy ani požadavek kvality péče a ani délky takto poskytované péče. I zde nelze postupovat čistě podle jazykového výkladu. V případě, že by tak bylo postupováno, stačilo by pro splnění tohoto důvodu, aby byl osvojitel manžel rodiče osvojovaného.⁵⁹ Zjednodušeně řečeno by tedy jedinou podmínkou bylo trvalé manželství mezi osvojitelem a rodičem osvojenec. Je však nutné zdůraznit, že i v tomto případě je nutné trvat na

⁵⁴ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1290.

⁵⁵ GRYGAR, Jiří, op. cit., ystr. 1290.

⁵⁶ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1290.

⁵⁷ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 847. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 772.

⁵⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 847. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 425.

⁵⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 772.

požadavku existence vztahu mezi osvojencem a osvojitelem, který by bylo možné připodobnit k vztahu mezi rodičem a dítětem.⁶⁰ K tomuto závěru dospějeme při obdobném použití ustanovení § 795 OZ.⁶¹

Tato možnost osvojení zletilého je nejčastěji využívána v případech, kdy osvojovaný již jako nezletilý žije v domácnosti, která se skládá z pokrevního rodiče a manžela, který však není jeho pokrevním rodičem a do doby dovršení zletilosti osvojovaného nedošlo ze strany druhého pokrevního rodiče k souhlasu k jeho osvojení. Dalším případem, kdy je podáván návrh na osvojení z tohoto důvodu je případ, kdy byl uzavřen sňatek mezi biologickým rodičem a manželem rodiče až v době, kdy osvojovaný dosáhl zletilosti.⁶²

V této situaci nejvíc vystupuje do popředí nutnost dotazovat se osvojovaného na jeho postoj k osvojení, protože u zletilých osvojenců bude právě jejich stanovisko tím rozhodujícím a nezřídka se stane, že právě pro odmítavý postoj zletilého nebude možné osvojení uskutečnit.⁶³

2.4.5 Odůvodněné zájmy pokrevních rodičů osvojovaného

Absolutní apriorní překážkou vzniku osvojení zletilého je rozpor s dobrými mravy, který bude podrobně probrán v závěru této kapitoly.⁶⁴ Další požadavek, který musí být splněn, je, že osvojení nesmí být v rozporu s odůvodněnými zájmy pokrevních rodičů osvojence, jak je uvedeno v ustanovení § 847 odst. 2 OZ. I když zákonné ustanovení hovoří o „zájmech“ v množném čísle, postačí, aby bylo osvojení v rozporu byť jen s jediným zájmem jednoho z rodičů osvojovaného.⁶⁵

K tomuto požadavku důvodová zpráva k OZ pouze uvádí, že jsou-li tu rodiče osvojovaného, nelze jejich zájem pominout, i když jim nelze přiznat postavení, jaké mají rodiče osvojovaného nezletilého. Ačkoli tak není výslovně uvedeno v zákonné úpravě, není po pokrevních rodičích vyžadován na rozdíl od osvojení nezletilého souhlas s osvojením jejich zletilého dítěte. Souhlas není vyžadován v tomto případě z tohoto důvodu, že souhlas s osvojením nezletilého je řazen mezi práva a povinnosti rodičů, která jsou spojena s osobností dítěte.⁶⁶ To znamená, že v souladu

⁶⁰ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 847. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 772.

⁶¹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 772.

⁶² SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 772.

⁶³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 847. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 425.

⁶⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 425.

⁶⁵ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1291.

⁶⁶ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1291.

s ustanovením § 856 OZ právo rodičů vyslovit souhlas s osvojením zaniká okamžikem dosažením zletilosti dítěte, proto není vyžadován ani v případě osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého.

Odůvodněný zájem pokrevních rodičů představuje objektivní zábranu osvojení zletilého tam, kde pro pokrevní rodiče hraje jejich biologický, rodičovský vztah ještě stále zásadní roli, kterou nelze pominout, a která je v právní úpravě osvojení nezletilého zohledněna naprosto prvořadě.⁶⁷

Právní úpravou však není poskytnut žádný demonstrativní výčet, který by upravoval alespoň základní rámec toho, co lze označit za odůvodněné zájmy pokrevních rodičů. Ani důvodová zpráva k OZ neuvádí žádné konkrétní příklady odůvodněných zájmů rodičů, kterými by se soudy při svém rozhodování mohly inspirovat. Jaký zájem označit za „odůvodněný“ bude tedy třeba posoudit vždy v konkrétním případě. Žádná obecná pravidla či vodítka zde není možné založit.⁶⁸ Nicméně bude jistě možné vzít v úvahu právě ty skutečnosti, které hrají zásadní roli i v případě osvojení nezletilého.⁶⁹ Určení toho, co lze označit za „odůvodněné zájmy rodičů“, je tedy ponecháno zcela na soudech, které se vždy musí s touto otázkou vypořádat a řádně svůj závěr týkající se odůvodněných zájmů rodičů zdůvodnit ve svém rozhodnutí.

Ochrana odůvodněných zájmů byla právně upravena zejména z důvodu případů, kdy rodič v době nezletilosti nedal souhlas s osvojením dítěte a zároveň nenastala situace, pro kterou by bylo možné osvojit nezletilého i bez souhlasu jeho pokrevního rodiče.⁷⁰ Tedy z důvodu, že daný rodič vykonával svou rodičovskou odpovědnost v rozporu se zájmy dítěte. Požadavek zachování souladu s odůvodněnými zájmy pokrevních rodičů osvojovaného vyjadřuje snahu o upřednostnění biologických rodinných vazeb před jejich zánikem vlivem osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého.⁷¹

Z doposud uvedeného je zřejmé, že ustanovení § 847 odst. 2 OZ stojí na pomyslném přechodu mezi osvojením nezletilého a osvojením zletilého „ve vlastním slova smyslu“.⁷²

⁶⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 848. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 426.

⁶⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 426.

⁶⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 426.

⁷⁰ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 847. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 773.

⁷¹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 773.

⁷² ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 425.

2.4.6 Obdobné použití ustanovení o osvojení nezletilého

Jistý nedostatek právní úpravy osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, lze spatřovat v ustanovení § 847 odst. 3 OZ. Podle předmětného ustanovení mají být na tento typ osvojení zletilého aplikována ustanovení o osvojení nezletilého a to obdobným způsobem. Legislativní termín „obdobně“⁷³ vyjadřuje aplikaci daných ustanovení v plném rozsahu. Samotným ustanovením dochází k výslovnému vyloučení aplikace pouze u ustanovení § 838 a 839 OZ.

Z pouhého jazykového výkladu by tedy tato právní úprava znamenala, že se na osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, aplikují v plném rozsahu veškerá ustanovení o osvojení nezletilého, která jsou obsažena v OZ až na uvedená dvě ustanovení. V případě, že by tak bylo opravdu postupováno, docházelo by k právně neuskutečnitelným situacím. Nelze tedy čistě postupovat pouze dle jazykového výkladu a analogicky aplikovat předmětná ustanovení, ale je nutné vždy zkoumat účel ustanovení vztahujících se na osvojení nezletilého a poté posoudit, zda je možné, je aplikovat i na institut osvojení, který je obdobou osvojení nezletilého či nikoli.⁷⁴

Nemožnost aplikovat daná ustanovení bude většinou spočívat v dosažení zletilosti osvojovaným a nebude tak například vyžadováno vymezení okamžiku, kdy může být osvojovaný nezletilý předán do před osvojitelské péče, jak je stanoveno v § 826 OZ či požadavek souhlasu rodičů, jenž je zakotven v § 809 OZ

Posoudíme-li účel jednotlivých ustanovení, dojdeme k závěru, že z povahy věci nemohou být použita tato ustanovení: § 799 odst. 2, § 802, § 805, § 807, § 809-826, § 828, § 831, § 834, § 835, § 836, § 837, § 838 a § 839 OZ.⁷⁵ Porovnáme-li výčet ustanovení, která nemohou být aplikována na osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, s ustanovením § 847 odst. 3 OZ dojde k vyloučení více než poloviny ustanovení, která by podle daného ustanovení měla být na tento typ osvojení zletilého aplikována.

Tato skutečnost musela být zákonodárci zřejmá, proto měl buď provést v daném ustanovení kompletní výčet neaplikovatelných ustanovení nebo se nemusel výslovným vyloučením § 838 a § 839 OZ vůbec obtěžovat.⁷⁶ Dle mého názoru by výčet daných ustanovení, které nemohou být aplikovány na osvojení zletilého, zabránil možným právním excesům, které pak následně budou

⁷³ Podle Legislativní pravidel vlády čl. 41 odst. 1. slovo „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu.

⁷⁴ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1292.

⁷⁵ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1292.

⁷⁶ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1292.

muset být řešeny soudní judikaturou. Dalším možným a dle mého názoru i lepším řešením by bylo, aby zákonodárce namísto výčtu ustanovení, které nemohou být na tento typ aplikovány, zvolil stejnou právní úpravu pro oba typy osvojení zletilého a v obou případech byla aplikována ustanovení o osvojení nezletilého přiměřeným způsobem, k tomuto možnému řešení se podrobněji vyjádřím v podkapitole 2.5.4.

2.4.7 Zrušení osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého

Vzhledem k předcházející kapitole lze na zrušení osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, ukázat obdobnou aplikaci ustanovení vztahující se primárně na osvojení nezletilého. V souladu s výše uvedeným budou na zrušení osvojení zletilého aplikována ustanovení § 840 až § 845 OZ.

Návrh na zrušení osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, může být tedy podán jak ze strany osvojitele, tak osvojence, jsou-li pro to důležité důvody, jak vyplývá z ustanovení § 840 OZ. Musí tak být však učiněno do uplynutí 3 let od právní moci rozhodnutí o osvojení. Toto omezení neplatí v případě, že je osvojení v rozporu se zákonem. Vše, co bylo doposud uvedeno se shodně aplikuje i v případě zrušení osvojení nezletilého, což je právě přímým následkem ustanovení § 847 odst. 3 OZ.

Řízení o zrušení osvojení zletilého tohoto typu, je samotným typem řízení, jehož procesní úprava není v ZŘS obsažena, bude tedy nutné použít přiměřeně ustanovení o osvojení zletilého, jako i ustanovení o osvojení nezletilého.⁷⁷

2.5 Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého

Právní úprava osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, je obsažena v ustanovení § 848 OZ. Tento typ osvojení je specifický tím, že mezi osvojovaným a osvojitelem nemusí existovat vztah obdobný vztahu rodiče s dítětem a nevyžaduje se, aby před osvojením trvalo soužití osvojitele a osvojovaného. Ale v případě, že před osvojením existovalo, může být k němu přihlédnuto, jak uvádí důvodová zpráva k OZ.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k OZ, je osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, využíváno především v případech, kdy osvojitel nemá žádné potomky, ať pokrevní nebo právní nebo je sice má, ale ty o svého předka neprojevují zájem, neposkytují náležitou pomoc ve stáří,

⁷⁷ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1296.

v nemoci nebo pobývají neznámo kde atd. Tento právní institut lze chápat jako krajní řešení pro osamělé osoby, aby si zajistily pokračovatele svého rodu ať už z důvodů čistě majetkových či proto, aby z něj vchovaly pokračovatele ve svém díle, ať uměleckém či vědeckém, řemeslném či jiném díle.⁷⁸ Mohou existovat i jiné situace, pro které se osoby rozhodnou pro osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého. Tyto situace lze označit za důvody zvláštního zřetele hodné a budou více objasněny v jedné z následujících podkapitol. V návrhu o osvojení zletilé osoby bude vždy třeba podrobně objasnit důvod, na základě kterého má dojít k osvojení.⁷⁹ Zda osvojení bude povoleno či nikoli, záleží vždy na řádném posouzení konkrétní situace.

S tímto typem osvojení je spojena více než z předešlými typy osvojení celá řada možností, jak lze tento právní institut zneužít. Ať už půjde o využití závislosti a vlivu pečovatele na ošetřovanou osobu nebo o manipulátora, který se ze zistných důvodů vetře do přízně majetného člověka či bude zneužit tento institut za účelem získání státního občanství nebo povolení k pobytu.⁸⁰ Záleží tedy na bdělosti soudů při rozhodování o osvojení zletilého, aby podobné případy byly co možná nejvíce eliminovány.⁸¹ Soudy musí v případě osvojení zletilého podle ustanovení § 848 OZ zvažovat nejen skutečný přínos osvojení, ale také se zabývat tím, nejde-li právě o zneužití institutu ze strany některého z navrhovatelů, resp. k újmě některého z nich a zda není namístě zamítnutí návrhu. Tento požadavek na rozhodování soud o osvojení zletilého podle tohoto typu je uveden v důvodové zprávě k OZ.

2.5.1 Absence újmy na zájmech třetích osob

Proti této druhé formě osvojení zletilého bylo při přípravě občanského zákoníku ze strany některých odborníků namítáno, že ve skutečnosti jde jen o způsob, jak obejít dědické právo. Z toho důvodu jsou zákonem výslovně chráněny důležité zájmy potomků osvojitele nebo potomků osvojovaného a nesmí jim být osvojení na újmu, jak vyplývá z ustanovení § 848 OZ. Tato pojistka spolu se zásadou ochrany dobrých mravů má zamezit možnému zneužití závislosti zejména starších a nemohoucích osob na pomoci svých pečovatelů či ošetřovatelů, což se někdy stává u darů nebo pořizování závětí.⁸² Pakliže by byla soudem zjištěna újma na zájmech jednoho

⁷⁸ FRINTA, Ondřej. Osvojení (nejen) v návrhu nového OZ. *Právník*. Praha, 2007, 9, 972. ISSN 0231-6625.

⁷⁹ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Osvojení zletilého. *Právo a rodina*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, ročník 19, číslo 5, ISSN 1212-866X, str. 12.

⁸⁰ NOVOTNÝ, Petr, IVČICOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Nový občanský zákoník – Rodinné právo. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017. ISBN 978-80-271-9638-8, str. 141.

⁸¹ NOVOTNÝ, Petr, IVČICOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, op. cit., str. 141

⁸² NOVOTNÝ, Petr, IVČICOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, op. cit., str. 141.

z potomků, ať už osvojovaného či osvojitele, nelze podanému návrhu o osvojení vyhovět. Rovněž nelze vyloučit, ba spíše to bude pravidlem, že budoucí osvojitel vyvrátí důležitost zájmů svých pokrevenců relevantními námitkami, např. již tou, že zájem jeho potomků o osobu jejich rodiče je právě toliko a výhradně zájem majetkový, zatímco po všech lidských stránkách zájem žádný neexistuje.⁸³ Důležité zájmy potomků osvojovaného naopak budou spíše osobní povahy.⁸⁴ Zejména zletilým potomkům osvojované osoby může velmi záležet na tom, jak se promění jejich statusová situace.⁸⁵

Tento požadavek je významným rozdílem mezi oběma druhy osvojení zletilého, jelikož, jak bylo uvedeno v předešlé kapitole, mluvíme-li o osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, nesmí být osvojení v rozporu s odůvodněnými zájmy pokrevních rodičů.

Vzájemnou komparací obou právních úprav u vyžadovaných požadavků lze dojít k závěru, že v případě druhého typu došlo k rozšíření subjektů, které mohou být negativně dotčeny na svých zájmech případným osvojením.⁸⁶ Zároveň je použita odlišná formulace vztahující se k samotnému pojmu zájmy, jež nemají být narušeny. V případě osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, je použito slovní spojení „odůvodněné zájmy“, nýbrž u nyní popisovaného druhého typu osvojení zletilého je použita formulace „důležité zájmy“.⁸⁷ Lze se však domnívat, že mezi těmito výrazy bude rozdíl spočívat pouze v oné odlišné formulaci, jelikož odůvodněné zájmy budou obvykle i důležité, a naopak důležité zájmy musí být vždy náležitě odůvodněny.⁸⁸

Odpověď na otázku, co lze například považovat za újmu na důležitých zájmech potomků osvojitele, lze najít v soudní judikatuře, konkrétně např. v rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích, ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 18 Co 235/2016, který se v odvolacím řízení mimo jiné zabýval i právní podmínkou obsaženou v ustanovení § 848 OZ. Okresní soud, který rozhodoval jako soud prvního stupně, se ve svém rozhodnutí uchýlil k stanovisku, že majetkové zájmy nelze v tomto případě považovat za odůvodněné zájmy potomků osvojitele, avšak odvolací soud dospěl k odlišnému závěru. Ten ve svém rozhodnutí uvedl, že k majetkovým zájmům nelze brát zřetel v případě, jedná-li se o osvojení nezletilého, při jejichž osvojení jde

⁸³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 847. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 428.

⁸⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 428.

⁸⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 428.

⁸⁶ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 848. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 781.

⁸⁷ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 781.

⁸⁸ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 848 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1295.

primárně o to, aby se osvojitelé postarali o nezletilé dítě. Jiný případ však nastává u osvojení zletilého, který je již schopen postarat se o sebe sám a nepotřebuje tedy, aby mu osvojitelé poskytli dostačující péči. S ohledem na uvedené, soud dospěl k závěru, že jelikož k osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, dochází z jiných důvodů než v případě osvojení nezletilého, mohou být důležité zájmy potomků osvojitelů i majetkové povahy, a to s ohledem na dědické právo osvojovaného, který by dědil spolu s potomky osvojitelů rovným dílem.

2.5.2 Výjimečnost a důvody hodné zvláštního zřetele

Výjimečnost osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, je patrné již z důvodové zprávy k OZ, v které jsou stanoveny situace, za nichž dochází k uplatnění této možnosti osvojení, a které byly uvedeny již v úvodu této kapitoly. Tento typ osvojení nemá nikterak nahrazovat vztah mezi rodiči a dětmi, ale je využíván ze sociálních či majetkových důvodů.⁸⁹

Návrh na osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, lze podat jen na základě důvodu hodného zvláštního zřetele. Opět však právní úprava neuvádí žádný demonstrativní výčet toho, co lze za takové důvody považovat. Je tedy zcela na posouzení soudů, zda důvod, na základě kterého je návrh na osvojení podán, bude z jejich strany považován jako důvod hodný zvláštního zřetele. Mezi důvody hodné zvláštního zřetele lze však zejména zařadit absenci pokrevních či právních potomků osvojitele.⁹⁰

K tomuto typu osvojení zletilého však může dojít i v případě, kdy osvojitel má své vlastní potomky, ale vztah mezi nimi a osvojitelem není fakticky nikterak udržován, nejsou tedy v bližším kontaktu.⁹¹ Těmito případy jsou situace, kdy například potomci osvojitele žijí na osvojiteli neznámém místě a neprojevují žádný zájem o udržování vztahu mezi nimi a osvojitelem či situace, kdy dojde k zavržení rodiče ze strany potomka či jiné obdobné případy. Nelze naopak předpokládat, že zdejšího institutu by hodlal využít někdo, kdo již pokračovatele má ve svém vlastním potomkovi a tento potomek se nota bene hodlá ujmout díla svého rodiče, resp. jeho dílo převzít a dál rozvíjet.⁹²

⁸⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 848. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 782.

⁹⁰ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 782.

⁹¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 848. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 429.

⁹² ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 429.

Může však nastat i situace, kdy bude tato možnost využita v případě, kdy by se vztah mezi osvojitelem a osvojencem dal připodobnit ke vztahu mezi dítětem a rodičem, ale nedošlo k naplnění podmínek, na základě kterých by bylo možné podat návrh na osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, ať už pro nenaplnění jednoho z důvodů uvedených v taxativním výčtu § 848 OZ či z důvodu rozporu některých z ustanovení vztahujících se k osvojení nezletilého, které jsou aplikovány obdobně na osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého.⁹³

2.5.3 Přínos osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého

Poslední podmínkou, která je uvedena v § 848 OZ vztahující se k osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, je přínos předmětného osvojení pro osvojitele a osvojence nebo v odůvodněných případech alespoň pro jednoho z nich. Osvojení by tedy mělo primárně zajistit určitý přínos jak pro osvojovaného, tak pro osvojitele. Jednostranný přínos lze připustit jen ojedinele a je nutné na tuto možnost nahlížet jako na výjimku, která bude povolena jen v určitých situacích.⁹⁴ Pokud osvojení poskytuje pouze jednostranný přínos, je nutné, aby byl ze strany soudu kladen velký důraz na prověřování důvodů, na základě kterých byl návrh podán. A zda byl návrh na osvojení zletilého skutečně podán v souladu s dobrými mravy, aby byla naplněna elementární podmínka pro úspěšné osvojení zletilého.⁹⁵ Přínos, ať již vzájemný či jednostranný, musí osvojitel a osvojený nejen tvrdit, ale u soudu i prokázat.⁹⁶

2.5.4 Přiměřené použití ustanovení o osvojení nezletilého

Ustanovení o osvojení nezletilého budou na tento typ osvojení zletilého aplikována v menší míře, a to přiměřeně, jak vyplývá z ustanovení § 848 odst. 2 OZ. Legislativní pojem „přiměřeně“⁹⁷ znamená aplikaci předmětných ustanovení jen v takové míře, která neodporuje smyslu a účelu právní úpravy vztahující se k osvojení, jež není obdobou osvojení nezletilého.

⁹³ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 848. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 782.

⁹⁴ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 782.

⁹⁵ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 782.

⁹⁶ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 782.

⁹⁷Podle Legislativních pravidel vlády čl. 41 odst. 2, slovo „přiměřeně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu lze použít výjimečně; vyjadřuje volnější vztah mezi tímto ustanovením a vymezenými právními vztahy.

Z uvedeného důvodu nebude možné, aby bylo například aplikováno ustanovení § 795 OZ, jelikož vznik vztahu mezi osvojencem a osvojitelem jako mezi rodičem a dítětem není podmínkou, která by musela být naplněna u tohoto typu osvojení zletilého.⁹⁸

Grygar se zaobírá otázkou, z jakého důvodu zákonodárce stanovil ve vztahu k použití ustanovení o osvojení nezletilého u § 847 OZ obdobné použití, zatímco u § 848 OZ jen přiměřené použití, když přitom osvojení podle § 848 OZ není osvojením nějaké nižší kvality, nýbrž jen z jiných důvodů, v jiné situaci. Případný záměr zákonodárce, který by odůvodňoval tuto rozdílnou právní úpravu, neposkytuje ani důvodová zpráva k OZ.⁹⁹ I dle mého názoru není toto rozlišení způsobu aplikace ustanovení o osvojení nezletilého na osvojení zletilého zcela podařené. Vezmeme-li v úvahu kolik ustanovení o osvojení nezletilého bude možné vzhledem k jejich účelu aplikovat na osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, lze důvodně předpokládat, že způsob aplikace ustanovení o osvojení nezletilého se při rozhodování podle § 848 OZ od rozhodování podle § 847 OZ nebude v zásadě lišit.¹⁰⁰ Proto opětovně uvádím, že by dle mého názoru bylo vhodnější, aby zákonodárce zvolil stejnou právní úpravu pro oba typy osvojení zletilého a v obou případech byla aplikována ustanovení o osvojení nezletilého přiměřeným způsobem.

2.6 Osvojení nezletilého, kterému byla přiznána svéprávnost

Osvojení nezletilého, kterému nebyla přiznána svéprávnost, je upraveno v ustanovení § 854 OZ, ve kterém je stanoveno, že se pro tento druh osvojení použijí ustanovení o osvojení zletilého obdobně, tedy jak již bylo výše vysvětleno v plném rozsahu.

Elementárním předpokladem, aby mohlo dojít k osvojení v souladu s tímto ustanovením, je přiznání svéprávnosti nezletilému. Právní institut přiznání svéprávnosti je upraven v ustanovení § 37 OZ. Nezletilému je svéprávnost, pokud jsou splněny veškeré podmínky, přiznána na základě rozhodnutí soudu.

Uzavře-li však nezletilý manželství, dojde také k nabytí jeho svéprávnosti. Takto nabytá svéprávnost vzniká *ex lege*, tedy ze zákona, nikoli přiznáním na základě rozhodnutí soudu, jak je

⁹⁸ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 848. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 783.

⁹⁹ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 848 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1296.

¹⁰⁰ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1293.

požadováno v ustanovení § 844 OZ.¹⁰¹ Pokud by však nemohlo dojít k osvojení nezletilých, kteří nabyli svéprávnost uzavřením sňatku prostřednictvím právního institutu osvojení zletilého, nebylo by možné je osvojit podle žádného zákonem upraveného postupu.¹⁰² Zákonná úprava osvojení nezletilého by nemohla být aplikována z důvodu ustanovení § 802 OZ. Aby tedy mohlo dojít k osvojení nezletilého, kterému byla přiznána svéprávnost, bude postupováno v souladu s ustanovením § 854 OZ a použijí se tak v plném rozsahu ustanovení o osvojení zletilého.

Dle mého názoru je dovození aplikace právní úpravy osvojení zletilého na osvojení osoby, která nabyla svéprávnosti *ex lege* uzavřením manželství, správně dovozeným postupem. V případě, že by tak nebylo postupováno, nastala by zcela absurdní situace, kdy by nemohlo dojít k osvojení osoby právě a pouze jen z důvodu takto nabyté svéprávnosti, protože ze strany zákonodárce nebyl tento způsob nabytí svéprávnosti reflektován do právní úpravy týkající se osvojení.

2.7 Korektiv osvojení zletilého – dobré mravy

2.7.1 Pojem „dobré mravy“

Občanský zákoník neupravuje v žádném svém ustanovení zákonnou definici pojmu „dobré mravy“. Dosavadní soudní praxe i doktrína je však celkem konstantě formuluje jako souhrn společenských, kulturních a mravních hodnot, které v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence a zejména jsou sdíleny a uznávány rozhodující většinou společnosti.¹⁰³

Korektiv dobrých mravů je uveden primárně v ustanovení § 3 odst. 1 OZ, ale poté je zmíněn i v několika ustanovení napříč OZ, např. § 424, § 469 OZ. Jejich použití jako výjimečného korektivu má přispět v jednotlivých konkrétních případech k odstranění příkrostití a tvrdostí, k nimž by mohlo dojít při strohé aplikaci zákona.¹⁰⁴ Soudům je tak poskytnuta možnost přiblížit se ve svém rozhodnutí co nejvíce k ideji spravedlnosti.¹⁰⁵

¹⁰¹ GRYGAR, Jiří, Komentář k § 854 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1306.

¹⁰² SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 854. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 800/801.

¹⁰³ DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanské právo hmotné. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, str. 50.

¹⁰⁴ DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv, op. cit., str. 50.

¹⁰⁵ DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv, op. cit., str. 50.

2.7.2 Osvojení zletilého – dobré mravy

Z důvodové zprávy k OZ vyplývá, že právní institut osvojení zletilého by měl být využíván jen v takových situacích, které nejsou řešitelné jiným než výslovným zákonným ustanovením. Základní podmínkou pro úspěšnou realizaci osvojení zletilého je splnění souladu s dobrými mravy. Důvodová zpráva k OZ však nikterak nedefinuje, co je v této souvislosti míněno jako „rozpor s dobrými mravy“, pouze uvádí, že za takový rozpor lze označit tzv. zastřený sňatek.¹⁰⁶

Podmínka souladu s dobrými mravy je obsažena v prvním ustanovení, konkrétně v ustanovení § 846 OZ, které se vztahuje k právnímu institutu osvojení zletilého. Toto ustanovení je třeba vykládat tak, že jakékoli právní vztahy je třeba zásadně vždy posuzovat korektivem dobrých mravů a že dané ustanovení není ničím jiným než vyjádřením úmyslu zákonodárce o zdůraznění potřeby takového korektivu v dané oblasti; snahou o lidsky citlivý přístup a uvážlivost v hodnocení.¹⁰⁷

Dobré mravy mají v této souvislosti pro rozhodovací činnost soudu stejný význam jako princip respektování nejlepších zájmů dítěte, mluvíme-li o vzniku osvojení nezletilého.¹⁰⁸ Ze strany soudu musí být vždy primárně posouzeno, zda daný návrh na osvojení zletilého je skutečně v souladu s dobrými mravy a až poté mohou být zkoumány další náležitosti, jež jsou stanoveny zákonem jako podmínky pro vznik osvojení zletilého. Soud má tedy povinnost přihlídnout k rozporu s dobrými mravy z úřední povinnosti, a to nejen v souvislosti se zachováním dobrých mravů v obecné rovině, tedy zda nedochází k zastírání jiných právních institutů (např. zastřený sňatek) či zneužití osvojení k získání prospěchu jinak nedosažitelného (např. osvojení za účelem trvalého pobytu či jiného prospěchu), ale také aby nebyl tento právní institut zneužíván za účelem porušení zájmů třetích osob.¹⁰⁹ Konkrétně je třeba spatřovat na základě daného ustanovení rozpor s dobrými mravy tam, kde bylo osvojení (resp. jeho výsledek) převážně motivováno nebo vedlo k převážně jiným důsledkům, než zákonodárce u daného institutu předvídal.¹¹⁰

Ze soudní judikatury, která řešila otázku, co může být považováno za rozpor s dobrými mravy, lze např. uvést rozhodnutí Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou, sp. zn. 12 C

¹⁰⁶ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 846 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1285.

¹⁰⁷ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 12856.

¹⁰⁸ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 767. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 800/801.

¹⁰⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 767.

¹¹⁰ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1285.

188/2018, který ve svém rozhodnutí označil za rozpor s dobrými mravy takovou situaci, kdy by došlo k osvojení zletilého, které by bylo v rozporu s odůvodněnými zájmy matričních rodičů. Jak v odůvodnění rozhodnutí uvedl, je tím zejména míněn zájem na zachování ustálených rodinných vazeb a na vzájemné rodinné solidaritě, který by měl předcházet zániku rodinných vazeb na základě osvojení.

2.7.3 Srovnání s oprávněnými zájmy rodičů v souvislosti s osvojením zletilého

Vztah mezi právními pojmy „rozpor s dobrými mravy“ a „odůvodněnými zájmy rodičů osvojenec“ lze odvodit z již z uvedeného rozhodnutí Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou sp. zn. 12 C 188/2018. V rozhodnutí byl rozpor s dobrými mravy naplněn v případě, kdy osvojení zletilého bude v rozporu s odůvodněnými zájmy matričních rodičů. Ze soudního rozhodnutí tak vyplývá, že konkrétní odůvodněný zájem rodičů může být skutečností zakládající rozpor s dobrými mravy, ale nikoli nutně. Jak uvádí komentářová literatura, rozpor s dobrými mravy je kategorií vyšší závažnosti než odůvodněný zájem, proto mezi rozporem s dobrými mravy a odůvodněným zájmem nelze klást automaticky rovnítko.¹¹¹

Dle mého názoru je tento závěr zcela správný, jelikož vyšší závažnost dobrých mravů vyplývá již z pouhé skutečnosti, že požadavek absence rozporu s dobrými mravy je vyžadován jak u osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, tak u osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého. Naopak podmínka absence rozporu s odůvodněnými zájmy pokrevních rodičů je kladena pouze v případě osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého.

¹¹¹ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1292.

3 Právní následky osvojení zletilého

3.1 Příbuzenské poměry osvojení

Jak již bylo v této práci uvedeno, osvojením zletilého nedochází k zániku příbuzenských vztahů mezi osvojencem a jeho biologickou rodinou. Zároveň osvojením nedochází ani ke vzniku příbuzenského vztahu mezi osvojencem, jeho potomky a členy rodiny osvojitele. Jediný příbuzenský vztah, který vzniká na základě osvojení zletilého, je ve vztahu k osvojiteli.

Obdobně je tomu tak i v případě majetkových práv. Osvojenec a jeho potomci nabývají majetková práva jen ve vztahu k osvojiteli. Jelikož zákon výslovně vyjímá z práv osvojitele vůči osvojení pouze práva majetková, lze prostřednictvím výkladu *a contrario*¹¹² dojít k závěru, že osvojitel vůči osvojení vstupuje do všech dalších práv.¹¹³ Totéž platí ohledně práv osvojitele vůči potomkům osvojení, na které má osvojení právní následky.¹¹⁴ Osvojitel nenabývá vůbec žádná majetková práva vůči osvojení, jeho potomkům a samozřejmě ani dalším členům osvojenčovy rodiny.¹¹⁵ Případný vznik majetkových práv by totiž byl v příkrém rozporu dobrými mravy.¹¹⁶

Vše doposud uvedené vyplývá z ustanovení § 849 odst. 1 OZ. Stejně ustanovení ve svém druhém odstavci výslovně uvádí, že osvojením nedochází u osvojení ani u jeho potomků k pozbytí práv k jejich vlastní rodině. Není však nikterak vyloučeno, aby nedošlo ke vzniku příbuzenského poměru mezi osvojitelem a potomky osvojení. Vyloučeno však je, aby osvojenec získal osvojením právní příbuzenství k dalším členům osvojitelovy rodiny a odvozoval z nich majetková práva, jak uvádí sama důvodová zpráva k OZ.

Shrňme-li doposud uvedené, osvojení zletilého má právní následky jen pro osvojitele a osvojení, v určitých případech pro potomky osvojení jak narozených před, tak po osvojení.

3.1.1 Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého

Při aplikaci ustanovení § 849 OZ je však nutné si uvědomit odlišnost osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého. Jak již bylo výše uvedeno, osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, sleduje zcela odlišný účel, než

¹¹² *Argumentum a contrario* (důkaz z opaku) – stanoví-li právní norma výslovně, že se vztahuje jen na určité případy, na vyjmenované osoby apod., vyplývá z toho, že na ostatní případy/osoby se vztahovat nemůže.

¹¹³ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 849 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1297.

¹¹⁴ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1297.

¹¹⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 850. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 431.

¹¹⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, op. cit., str. 431.

je zajištění náhradní výchovy dítěte, proto i následky, které vyvolává, jsou diametrálně odlišné. U druhého typu osvojení zletilého nebude ustanovení § 849 OZ aplikováno, protože se bude postupovat obdobně jako v případě osvojení nezletilého, ale ustanovení o subsidiární vyživovací povinnosti a limitaci dědického práva bude aplikováno totožně jako u osvojení, jež není obdobou osvojení nezletilého.

Jak již bylo řečeno, osvojením zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, vznikne příbuzenský poměr jen mezi osvojencem a osvojitelem. Tato změna musí být reflektována v matričních záznamech a měla by být provedena v souladu se zákonem č. 301/2000 Sb., zákonem o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen MatrZ).¹¹⁷ Nicméně v souvislosti se zavedením právního institutu do OZ nedošlo k přijetí příslušné právní úpravy do MatrZ, která by tento právní institut řešila. Z toho důvodu je tedy při zápisu osvojení do matriční knihy postupováno v souladu s ustanovením § 5 odst. 1 písm. b) MatrZ, podle kterého se do matriční knihy zapisují údaje o osvojení.¹¹⁸ Problémem však je, že rodný list, který je jedním z matričních dokladů, neobsahuje možnost zápisu osvojitele, a to právě z důvodu chybějící právní úpravy.¹¹⁹ *De lege ferenda*¹²⁰ by bylo vhodné upravit matriční doklad, který by u osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, obsahoval zápis o otci a matce osvojence a zároveň zápis o osvojiteli, resp. osvojitelích.¹²¹

Vznik příbuzenského vztahu mezi osvojencem a osvojitelem je jeden ze zásadních následků osvojení zletilého, který musí být, jak bylo výše uvedeno, dle českého právního řádu reflektován v matričních zákonech. Tato povinnost tedy vyplývá pro dané osoby přímo ze zákona. A proto by dle mého názoru bylo více než vhodné přijmout právní úpravu tohoto typu osvojení zletilého i v příslušném zákoně, aby bylo možné ze strany povinných osob tuto povinnost zákonem uvedeným způsobem naplnit a zároveň, aby se tato změna následně řádně projevila i v rodném listu.

¹¹⁷ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 848. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 788.

¹¹⁸ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 788.

¹¹⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 788.

¹²⁰ *De lege ferenda* latinsky znamená – podle budoucího zákona, označuje představy o právu, jaké by mělo do budoucna být.

¹²¹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 789.

3.2 Vliv osvojení na příjmení osvojovaného

3.2.1 Připojení osvojitelova příjmení

Osvojení zletilého nemá žádný vliv na příjmení osvojovaného, jak je uvedeno v ustanovení § 851 OZ. Zároveň je v tomto ustanovení výslovně dovoleno, aby si osvojenec ke svému příjmení připojil osvojitelovo příjmení. Učinit tak může pouze za předpokladu, že s tím bude souhlasit osvojitel. V případě, že osvojitel žije v manželství a oba manželé mají shodné příjmení, je vyžadován souhlas i manžela osvojitel. Shodně tomu bude i v případě trvajících manželství osvojenec, za předpokladu, že mají shodné příjmení. Jak z uvedeného vyplývá, souhlas manžela nebude nutný v případě, že manželé nemají shodné příjmení.

Ohledně připojení příjmení neobsahuje § 851 OZ bližší úpravu. Proto se v souladu s logickým výkladem *per analogiam legis*¹²² budou aplikovat ustanovení o právní úpravě příjmení manželů, tj. že se nové příjmení připojuje bez pomlčky.¹²³ Připojované příjmení osvojitel bude na prvním místě a osvojenecovo příjmení na druhém.¹²⁴

K připojení osvojitelova příjmení se vyjadřuje i důvodová zpráva k OZ, která rozvádí uvedená dvě pravidla ohledně připojení příjmení. Uvádí, že tím, že si osvojenec ke svému příjmení připojí příjmení osvojitelovo, se rozumí, že se připojení může týkat jen prvního příjmení osvojitel, resp. prvního příjmení osvojenec – má-li některý z nich již příjmení připojované – protože není důvod, aby neplatila stejná pravidla, jako v případě osvojení nezletilého. Toto ustanovení tak bude aplikováno na osvojení zletilého bez ohledu na to, o který typ osvojení se jedná.

Ke změně příjmení, tedy v souladu s výše uvedeným, nedochází automaticky osvojením, ale z iniciativy osvojovaného, který se na základě vlastní vůle rozhodne pro změnu příjmení, která spočívá v připojení osvojitelova příjmení ke svému původnímu příjmení. Pokud se osvojenec rozhodne pro takovou změnu svého jména, nemá tato změna jména žádný dopad na společné příjmení osvojenec a jeho manžela a ani na příjmení jejich dětí.¹²⁵

Ze zákonodárcem použité formulace „osvojenec“ namísto „osvojovaný“ je dovozováno, že možnost připojení příjmení není omezená jen na řízení o osvojení (tj. tato otázka může, ale nemusí,

¹²² Analogie zákona – spočívá v použití určitého ustanovení zákona nebo jiného právního předpisu na případ jím výslovně neupravený, ale obdobný.

¹²³ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 850 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1301.

¹²⁴ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1301.

¹²⁵ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 851. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 793.

být v řízení o osvojení nutně řešena) a právo na připojení příjmení rozhodnutím o návrhu na osvojení zletilého nezakládá.¹²⁶

Grygar zastává stanovisko, že potřeba úpravy příjmení u osvojení je v OZ spíše nadbytečná, neboť není komplexní a měla by být spíše řešena ve zvláštních předpisech upravující změnu příjmení. Dle mého názoru je dané ustanovení přínosné, i když nepodává přesnou úpravu změny příjmení, jelikož podává adresátovi základní informaci o tom, jakými dvěma způsoby může dojít ke změně příjmení v souvislosti s osvojením.

3.2.2 Úplná změna osvojenčova příjmení

Zákonnou úpravou není nikterak zakázána možnost, aby si osvojenec mohl změnit své dosavadní příjmení. V takovém případě bude postupováno podle obecných pravidel o změně příjmení v souladu s ustanovením § 72 MatrZ. I v takovém případě je však vyžadováno souhlasné vyjádření se změnou jména manžela osvojovaného, pakliže je osvojovaný v trvajícím manželství. Úplná změna jména má však v tomto případě dopad na příjmení manžela a dětí osvojovaného, jelikož souhlasem se změnou příjmení ze strany manžela osvojovaného dojde ke změně příjmení jak manželce, tak i jejím nezletilým dětem.¹²⁷

3.2.3 Srovnání s právní úpravou osvojení nezletilého

V případě osvojení nezletilého dochází automaticky v souladu s ustanovením § 835 OZ ke změně příjmení osvojence na příjmení osvojitele. Skutečnost, že osvojované dítě ponese příjmení osvojitele, resp. osvojitelů, je logickým důsledkem smyslu osvojení, totiž vytvořit vztahy co nejvíce podobné vztahům daným v biologické rodině.¹²⁸

Podle odstavce 2 daného ustanovení může nastat situace, kdy osvojenec nebude souhlasit se změnou svého příjmení. V takovém případě rozhodne soud, že osvojenec bude připojovat ke svému příjmení také příjmení osvojitele.¹²⁹ Připojování jména osvojitele k příjmení osvojence

¹²⁶ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1301.

¹²⁷ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 851. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 794.

¹²⁸ NOVÁ, Hana. Komentář k § 835. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 405/406.

¹²⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 793/794.

bude činěno způsobem, který již byl v této kapitole vyložen v souvislosti s obdobnou aplikací na připojování jména v případě osvojení zletilého.

3.3 Následky osvojení pro potomky osvojovaného

3.3.1 Potomci narození až po osvojení

V případě následků osvojení ve vztahu k potomkům osvojence hraje významnou roli moment, kdy se potomci osvojence narodili.¹³⁰ Podle toho, zda se narodili již před nebo až po osvojení zletilého, se dovozuje odlišná právní úprava následků osvojení ve vztahu k nim.

Pakliže se osvojenci narodí potomci až po jeho osvojení, vztahují se na ně *ex lege*, tedy ze zákona, právní následky osvojení, jak vyplývá z věty první ustanovení § 852 OZ.

3.3.2 Potomci narození před osvojením

Odlišně je řešena situace, kdy se potomci osvojovaného narodili již dříve, než došlo k jeho osvojení. V takovém případě se budou právní následky spojené s osvojením vztahovat na dříve narozené potomky osvojence jen v případě, že k tomu daní potomci udělí souhlas v souladu s větou druhou ustanovení § 852 OZ. V této souvislosti není rozlišováno, zda se jedná o zletilé či nezletilé potomky.

Z výše uvedeného vyplývá, že si potomci osvojovaného mohou podle své vůle zvolit, zda chtějí, aby se na ně právní následky osvojení vztahovaly či nikoli.¹³¹ Je nutné zdůraznit, že tento souhlas nemá žádný vliv na samotné osvojení zletilého. Udělením či neudělením souhlasu mohou potomci ovlivnit vznik právních následků pouze vůči své osobě. Jestliže má osvojenec víc potomků, rozhoduje se každý z nich samostatně.¹³² To může mít za následek vytvoření situace, která bude značně nepřehledná s ohledem na rodinné vazby.¹³³ Protože u potomka, který nevyjádřil souhlas s právními následky osvojení pro svou osobu, nastane situace jako by se osvojení nikdy neuskutečnilo.

¹³⁰ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 853 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1303.

¹³¹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 851. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 795.

¹³² SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 795.

¹³³ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 795.

3.3.3 Srovnání s osvojením nezletilého

Výše popsané je dalším rozdílem mezi osvojením zletilého a nezletilého, jelikož v případě druhého typu osvojení budou právní následky s ním spojené aplikovány v souladu s ustanovením § 834 OZ automaticky i na dítě osvojenice, který je již v době osvojení rodičem. Tedy i na potomka, který se narodil před osvojením.

3.3.4 Forma souhlasu a věk vyjádření souhlasu

3.3.4.1 Věk vyjádření souhlasu

Ustanovení § 852 OZ neuvádí věk, od kterého by bylo možné považovat potomky osvojenice za dostatečně zralé na to, aby se mohli sami rozhodnout, zda bude mít osvojení jejich zletilého předka právní následky i pro ně, či nikoli.¹³⁴ V souvislosti s problematikou určení věku, v jakém může potomek vyjádřit svůj souhlas potažmo nesouhlas, vyvstává i další otázka. A to, zda potomek, který není schopen vyjádřit svůj souhlas samostatně, může být v souvislosti s tímto rozhodnutím zastupován opatrovníkem. Pokud ano, tak jakým způsobem mu má být opatrovník ustanoven. Zároveň dané ustanovení neodpovídá ani na další otázku, která je s udělením souhlasu spojena, a to, v jaké formě má být daný souhlas udělen.

Z důvodu absence právní úpravy lze najít možné řešení postupu v komentářové literatuře. Ta však není v tomto směru jednotná.

Sedlák a Šmíd řeší absenci právní úpravy pomocí *analogie legis*. Na danou situaci se tak aplikují obecná ustanovení OZ, která svým obsahem a účelem nejlépe odpovídají dané situaci. V tomto případě lze za taková ustanovení považovat § 806 až 807 OZ, v kterých je upraven souhlas s osvojením nezletilého. V těchto ustanoveních je za rozhodný věk považováno dovršení 12 let. U dítěte staršího 12 let je vždy vyžadován osobní souhlas. Osobní souhlas není u dítěte staršího 12 let požadován v případě, kdy by tento požadavek byl v zásadním rozporu s jeho zájmy či by bylo očividné, že není schopno posoudit důsledky svého souhlasu. V případě, že potomek osvojenice nedovršil tento věk, tedy 12 let, bude dítěti ustanoven opatrovník, který udělí jeho jménem souhlas.¹³⁵ Avšak i v tomto případě, bude-li to možné, soud vyslechne nezletilého a k jeho vyjádření přihlédne.

¹³⁴ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Osvojení zletilého. *AD NOTAM*. Časopis českého notářství. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, ročník 146, číslo 9. ISSN 0231-6625, str. 8.

¹³⁵ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 851. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 796.

Rozdílné stanovisko zastává Grygar, který tvrdí, že potomek je schopen samostatně udělit souhlas až nabytím plné svéprávnosti.

Obě komentářové literatury se však shodují na tom, že do doby, než je osvojencem naplněn předpoklad určující jeho schopnost samostatně vyjádřit svůj názor, ať už dovršení věku 12 let či dosažení svéprávnosti, bude dítěti soudem ustanoven opatrovník, který udělí jeho jménem souhlas nebo nesouhlas.

Já se spíše se přikláním k první uvedené variantě, jelikož obdobným způsobem, tedy aplikací *analogie legis* bude řešena i otázka ohledně formy udělení souhlasu, jak bude v následující kapitole uvedeno. Obě zákonem neupravené oblasti týkající se souhlasu potomka tak budou upraveny obdobným způsobem, tedy aplikací příslušným ustanovení vztahující se k osvojení nezletilého.

V případě, že by se jednalo o potomka osvojence, jenž by byl omezen na svéprávnosti, je nutné postupovat při udělení souhlasu z rozhodnutí, dle kterého mu byla omezena svéprávnost. Pokud by bylo právo k udělení předmětného souhlasu omezeno v souvislosti s rozhodnutím o omezení svéprávnosti, rozhodoval by za takového potomka opatrovník.¹³⁶ Ten by však k takovému jednání potřeboval souhlas soudu.¹³⁷

3.3.4.2 Forma vyjádření souhlasu

Jak již bylo uvedeno, předmětné ustanovení § 852 OZ neupravuje, v jaké formě by měl být souhlas s osvojením udělen. Právní úprava, která bude aplikována na požadovanou formu souhlasu, se bude lišit podle toho, zda souhlas bude udělován zletilým či nezletilým potomkem osvojence.

V případě nezletilého potomka, bude za použití *analogie legis* postupováno v souladu s ustanovením § 806 odst. 2 OZ, a to tím způsobem, že bude nezletilý potomek osvojence před vyjádřením souhlasu poučen o účelu, obsahu a důsledcích, které nastanou udělením jeho souhlasu s osvojením.¹³⁸ Souhlas nezletilého potomka musí být dán osobním prohlášením vůči soudu.

Naopak v případě souhlasu uděleného zletilým potomkem bude postupováno obdobně jako u souhlasu manžela, tedy v souladu s ustanovením § 850 OZ.¹³⁹ Forma takto uděleného souhlasu

¹³⁶ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 852. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 796.

¹³⁷ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 796.

¹³⁸ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 796.

¹³⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 796.

bude rozebrána v samostatné kapitole. Jelikož není nikterak upravena lhůta pro zpětvzetí souhlasu, může daný potomek souhlas odvolat až do právní moci rozsudku o osvojení.¹⁴⁰

3.4 Ochrana osvojovaného, který není plně svéprávný

Může nastat situace, kdy zletilý osvojenec bude omezen na svéprávnosti. Soud je povinen takové osvojení posuzovat vždy velmi pečlivě a citlivě.¹⁴¹ Zletilý osvojenec, který není plně svéprávný, by měl požívat zvýšené péče a právní ochrany dotčené osoby, zásadně stejné jako u osvojení nezletilého.¹⁴² V případě, že soud dospěje k závěru, že zletilý, ne plně svéprávný osvojovaný není schopen samostatně a relevantně projevit souhlas s osvojením, bude postupováno podle ustanovení § 850 OZ. Tedy za osvojence bude jednat buď zákonný zástupce nebo v případě absence zákonného zástupce opatrovník, který bude jmenován soudem. I tak je ale úlohou opatrovníka a soudu přihlížet k vůli, resp. spíše jen k přání osvojovaného a vycházet z něj, samozřejmě při zohlednění jeho nejlepších zájmů.¹⁴³

Došlo-li však k vyslovení souhlasu osvojovaného s osvojením předtím, než byla jeho svéprávnost omezena, je tím soud vázán v souladu s § 467 OZ, pokud tento souhlas považuje za účinné právní jednání.¹⁴⁴

3.5 Udělení souhlasu manžela osvojovaného s osvojením

Pokud je osvojovaný v trvajícím manželství, je k osvojení nutný souhlas manžela, jak je stanoveno v ustanovení § 850 odst. 2 OZ. Je-li splněna podmínka, že manželství osvojovaného stále trvá, je nutné požadovat souhlas manžela i v případě, že spolu manželé nežijí ve společné domácnosti.¹⁴⁵

3.5.1 Forma souhlasu

I v případě udělení souhlasu manžela osvojovaného s osvojením chybí právní úprava, která by sdělovala, jakou formu má daný souhlas naplňovat. Nelze zde ani analogicky aplikovat právní úpravu souhlasu uděleného nezletilým osvojencem, která je poskytnuta v ustanovení § 806 OZ.

¹⁴⁰ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 796.

¹⁴¹ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TÉGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1293.

¹⁴² GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1293.

¹⁴³ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1293.

¹⁴⁴ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1293.

¹⁴⁵ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1299.

Z procesní úpravy vyplývá, že manžel ačkoli není obligatorním účastníkem řízení o osvojení, musí být vyslechnut v souladu s § 450 ZŘS. Z toho důvodu bude postačovat, pokud se manžel k osvojení vyjádří během řízení, není ale ani vyloučeno, že tak může učinit písemně ještě před samotným řízením, ale i tak bude muset být ze strany soudu v řízení osobně vyslechnut.¹⁴⁶

Manžel může vzít svůj souhlas s osvojením zpět. Vzhledem k absenci právní úpravy zpětvzetí se aplikuje pravidlo, že manžel může svůj souhlas vzít zpět až do doby nabytí právní moci rozhodnutí o osvojení.¹⁴⁷ Jestliže dojde k zpětvzetí souhlasu, musí být manžel opětovně vyslechnut, protože zpětvzetí souhlasu musí mít alespoň takovou formu, jakou byl souhlas udělen.¹⁴⁸

Shodně bude postupováno i v případě formy souhlasu zletilého potomka osvojovaného, který se narodil před osvojením. V obou případech, tedy jak na formu souhlasu manžela, tak na formu souhlasu zletilého potomka osvojovaného, který se narodil před osvojením, budou aplikována stejná ustanovení.

3.5.2 Absence souhlasu manžela s osvojením

Jelikož souhlas manžela osvojovaného není obligatorní podmínkou pro vznik osvojení zletilého, mohou nastat i situace, kdy k osvojení dojde, aniž by byl udělen souhlas manžela, jak vyplývá z již uvedeného ustanovení.

Jednou ze situací, kdy nebude vyžadován souhlas manžela osvojovaného, je, když je manžel omezen na svéprávnosti. Přestože to zákon nestanoví, je třeba podmínku omezené svéprávnosti manžela osvojovaného vykládat s ohledem na to, v jakém směru oblasti či rozsahu byl ve své svéprávnosti omezen, a že např. omezení je jen co do rozsahu nakládání s penězi (majetkem) nezakládá překážku pro (ne)udělení souhlasu a pro automatický postup podle ustanovení § 850 odst. 2 věty druhé.¹⁴⁹

Druhým případem je situace, kdy opatření souhlasu je spojené s těžko překonatelnou překážkou. Pojem těžko překonatelné překážky je třeba vykládat úzce a to s ohledem na výjimečnost institutu osvojení zletilého.¹⁵⁰ Za takovou překážku je např. považována nezvěstnost

¹⁴⁶ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 852. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 791.

¹⁴⁷ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. K, op. cit., str. 791.

¹⁴⁸ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 791.

¹⁴⁹ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 850 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1299.

¹⁵⁰ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1300.

manžela či jeho nepříznivý zdravotní stav, který neumožňuje jak posoudit otázku osvojení, tak vyjádřit případný souhlas apod. Nelze však pod tyto situace subsumovat případy, kdy by nebylo možné získat souhlas manžela osvojovaného z důvodu jeho časového vytížení či jiných technických komplikací, tedy subjektivní obtíže (ať již na straně osvojovaného nebo soudu) spojené se získáním souhlasu manžela.¹⁵¹

Nastane-li jedna z uvedených situací a souhlas manžela osvojeného nebude vyžadován, nelze postupovat stejným způsobem jako v případě osvojovaného, který není plně svéprávný. Soud tedy neustanoví opatrovníka *ad hoc*¹⁵², ale sám obezřetně posoudí, zda osvojení, o které je žádáno, není v rozporu s oprávněnými zájmy tohoto manžela.¹⁵³ Soud je však v této souvislosti povinen posoudit i to, zda osvojení zletilého není v rozporu s odůvodněnými zájmy dalších členů rodiny. Za další členy rodiny se však v této souvislosti nepovažují potomci osvojovaného. Ti jsou samostatně upraveni v ustanovení § 852 OZ. Vzhledem k tomu, že za situace, kdy lze zajistit souhlas manžela osvojovaného, je případný nesouhlas či oprávněné zájmy dalších členů rodiny irelevantní, jeví se tento požadavek jako nadbytečný.¹⁵⁴ Komentářová literatura tyto „oprávněné zájmy členů rodiny“ vykládá v úzkém slova smyslu a jen ve vztahu k manželovi osvojovaného. Grygar uvádí, že soud své zkoumání zaměří pouze na to, co je v zájmu manžela osvojovaného a případné zájmy ostatních osob hodnotí pouze v tom směru a rozsahu, nakolik jsou pod pojem zájmu manžela osvojovaného podřaditelné.

3.6 vyživovací povinnost a právo na výživné

3.6.1 Vyživovací povinnost

Omezení vyživovací povinnosti je upraveno v ustanovení § 853 OZ. Toto ustanovení je jedním ze společných ustanovení osvojení zletilého, což má za následek, že dané ustanovení bude aplikováno jak na osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, tak na osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého.

Jak vyplývá z první věty daného ustanovení omezení vyživovací povinnosti osvojence se nevztahuje jen na potomky osvojitele, nýbrž i na předky osvojitele. V této souvislosti jsou však právní následky spojeny jen s potomky, kteří se narodili ještě před osvojením. V případě potomků,

¹⁵¹ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 850 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1299.

¹⁵² *Ad hoc* znamená „pro tento případ“.

¹⁵³ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1299.

¹⁵⁴ GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1299/1300.

kteří se narodili po osvojení, se bude aplikovat vyživovací povinnost, která je aplikována mezi rodičem a dítětem.¹⁵⁵

Osvojenec má povinnost poskytovat výživné jen za předpokladu, že neexistuje jiná osoba, která by byla povinna plnit vyživovací povinnost ve vztahu jak k jeho předkům, tak potomkům. Zároveň je osvojenec povinen poskytovat výživné i za předpokladu, že taková osoba existuje, ale není schopná své povinnosti, ať už z jakéhokoli důvodu dostát.¹⁵⁶ Z těchto důvodů je označována vyživovací povinnost osvojence jako subsidiární.

3.6.2 Právo na výživné

Omezení vyživovací povinnosti se projevuje jak ve vztahu k povinnosti osvojovaného poskytovat výživné, tak k právu toto výživné požadovat. Osvojenec má primárně právo na výživné vůči osvojiteli, jak vyplývá z druhé věty předmětného ustanovení. V případě, že není osvojitel schopen této své povinnosti dostát, má osvojenec právo na výživné vůči svým předkům nebo potomkům.

Stejně tomu tak je i v případě uplatnění práva na výživné vůči své původní rodině. Právo a povinnost na výživné tedy může být v tomto kontextu uplatněno v případě, kdy nemůže být realizována jinými osobami v původní rodině či v rodině založené osvojením, a to vůbec či v zákonném rozsahu.¹⁵⁷ Zakládá se primát nároku osvojence na výživné vůči svému osvojiteli a pouze podpůrný vyživovací nárok vůči svým předkům a potomkům.¹⁵⁸

Naopak osvojený má mít právo na výživné vůči svým předkům a potomkům jen tehdy a jen v té míře, není-li osvojitel s to své vyživovací povinnosti dostát.¹⁵⁹

3.7 Dědické právo

Právní následky vztahující se k dědickému právu, které nastávají osvojením zletilého, lze spolu s následky vztahujícími se k vyživovací povinnosti označit za charakteristický projev neúplného osvojení. Dědické právo osvojence a osvojitele, které vzniká osvojením zletilého, je upraveno

¹⁵⁵ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. Komentář k § 853. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 798.

¹⁵⁶ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 798.

¹⁵⁷ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej, op. cit., str. 799.

¹⁵⁸ GRYGAR, Jirí. Komentář k § 853 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1304.

¹⁵⁹ DVORÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2011. ISBN 978-80-7357-7, str. 481.

v ustanovení § 853 odst. 2 OZ. Toto ustanovení, jak již bylo v předchozí kapitole uvedeno, je společné jak pro osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, tak pro osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého.

3.7.1.1 Dědické právo osvojení

Právním následkem osvojení zletilého je limitace dědického práva, která se projevuje tím, že osvojenec nabývá dědické právo vůči osvojiteli, ale nenabývá dědické právo osvojitele, které má vůči jiným osobám. Zároveň je nutné v této souvislosti podotknout, že osvojitel se nestává zákonným dědicem po osvojení či osvojenčových potomcích. Dědické právo je tedy nabýváno jen ze strany osvojení, potažmo ze strany jeho potomků.

Osvojením se osvojenec zařazuje v dědické posloupnosti mezi děti a manžela osvojitele, přesněji zůstavitele.¹⁶⁰ Osvojenec tak nabývá osvojením postavení zákonného dědice osvojitele, kterému v případě smrti osvojitele náleží dědické právo odpovídající první zákonné třídě dědiců. Zařazení osvojení do první dědické třídy nevylučuje možnost aplikace ostatních ustanovení o dědictví, tj. vydědění, zachování práv nepominutelného dědice atd.¹⁶¹

Má-li však osvojitel dědické právo vůči jiné osobě a umře dříve než tato osoba, nemůže v takovém případě osvojenec nabýt podíl osvojitele ani podíl na něm. Osvojenec nevstupuje do dědického práva osvojitele vůči třetím osobám, ledaže by s dědickým oprávněním osvojení taková třetí osoba coby zůstavitel souhlasila (v rámci pořízení pro případ smrti).¹⁶² Do jisté míry lze tak konstatovat, že dědické právo osvojení je závislé na osobě osvojitele.

3.7.1.2 Dědické právo potomků osvojení

Má-li osvojenec potomky, pro které má osvojení právní následky, bude postupováno v otázkách dědického práva obdobně jako u osvojení, jak vyplývá z ustanovení § 853 odst. 2 OZ. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 2.4.6. slovo „obdobně“ znamená, že se na úpravu dědického práva potomků osvojení bude aplikovat odstavec 2 předmětného ustanovení v plném rozsahu. Je nutné opětovně zdůraznit, že obdobně bude daná právní úprava aplikována jen na ty potomky

¹⁶⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k § 854. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 437.

¹⁶¹ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 853 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1304.

¹⁶² GRYGAR, Jiří, op. cit., str. 1304.

osvojence, kteří se narodili osvojenci až po osvojení nebo na ty potomky, kteří se narodili před osvojením a udělili souhlas s tím, že se právní následky budou vztahovat i na ně.

Osvojením se tedy potomci osvojence stávají zákonnými dědici po osvojiteli, nevzniká jim však dědické právo vůči jiné osobě, ke které má dědické právo osvojitel.¹⁶³

3.7.1.3 Dědické právo u osvojení, které je obdobou osvojení zletilého

Ačkoli ustanovení § 853 OZ poskytuje společnou právní úpravu pro osvojení, které je, ale i pro osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, lze i v oblasti dědického práva spatřovat rozdílné následky mezi dvěma typy osvojení zletilého. Je nutné si uvědomit, že v případě osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, osvojenec a ani jeho potomci, pro které má osvojení právní následky, nepozbývají osvojením práv ve vlastní rodině.¹⁶⁴ To znamená, že osvojenec a jeho potomci budou mít ze zákona dědické právo jak vůči osvojiteli, tak vůči svým biologickým rodičům.¹⁶⁵ V obou případech jim bude náležet dědické právo odpovídající první zákonné třídě dědiců.

3.7.2 Srovnání právních následků osvojení zletilého s osvojením nezletilého

V této souvislosti je nutné si připomenout, že osvojením nezletilého získává osvojenec postavení dítěte osvojitele. To má za následek, že osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a jeho původní rodinou, jak je uvedeno v ustanovení § 833 OZ. Zároveň se však s osvojením nezletilého konstituují nové příbuzenské vztahy k osvojitelům a jejich rodinám. Stejně tak s osvojením zanikají veškerá práva a povinnosti vyplývající z příbuzenského poměru mezi osvojencem a jeho biologickou rodinou, a to ve všech směrech a ohledech. Mezi tato práva a povinnosti lze například zahrnout i zánik vyživovací povinnosti biologických rodičů vůči osvojenci, jakož i zánik jejich práva na vyživovací povinnost vůči osvojenci v době jeho dospělosti.¹⁶⁶ Stejně tak zanikají i další vztahy související s rodinným poutem, a to např. v oblasti dědické.¹⁶⁷ Důvodem úplného zániku práv a povinností vyplývajících z příbuzenského poměru

¹⁶³ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 853 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1305.

¹⁶⁴ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Osvojení zletilého. *AD NOTAM*. Časopis českého notářství. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, ročník 146, číslo 9. ISSN 0231-6625, str. 9.

¹⁶⁵ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana, op. cit., str. 9.

¹⁶⁶ NOVÁ, Hana. Komentář k § 833. IN ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 403.

¹⁶⁷ NOVÁ, Hana, op. cit., str. 403.

osvojence a jeho původní rodiny je, že veškerá práva a povinnosti nově vzniknou v plném rozsahu v rodině osvojitele.

4 Procesní úprava osvojení zletilého

Procesní úprava osvojení zletilého je upravena v zákoně č. 292/2013 Sb., zákoně o zvláštních řízeních soudních, a to konkrétně v ustanoveních § 445 až 451. Procesněprávní úprava je však velice strohá a nedostačující. To má za následek, že některé situace spojené s řízením o osvojení zletilého nejsou vůbec upraveny v uvedených procesněprávních ustanoveních. Z důvodu absence právní úpravy je nutné aplikovat obecnou právní úpravu, která je poskytnuta v ZŘS či v zákoně č. 99/1963, občanském soudním řádu (dále jen OSŘ).¹⁶⁸ Pro celé řízení o osvojení zletilého je charakteristické, že je uplatněna vyšetřovací zásada. Tedy, že soud v souladu s § 21 ZŘS není plně vázán důkazy, jež jsou navrženy jednotlivými účastníky, nýbrž že může soud provést z vlastní iniciativy i jiné důkazy, než jimi byly navrhovány.¹⁶⁹

Účastníkem řízení je osvojenec, jeho dítě a ten, kdo má v úmyslu osvojenec osvojit (osvojitel).¹⁷⁰ Účastníkem je také manžel osvojitele, je-li třeba k osvojení jeho souhlasu. Prostřednictvím soudní judikatury, kterou jsem k osvojení zletilého studovala, by dle mého názoru měl být okruh účastníků rozšířen o potomky osvojenec a potomky osvojitelů. A to z důvodu, který vyplývá z rozsudku Okresního soudu ve Svitavách ze dne 31. 3. 2016, č. j. 7 C 6/2016-35, kde došlo ze strany soudu k zamítnutí předmětného návrhu na osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého. Soud návrh zamítnul, jelikož měl pochybnosti ohledně toho, zda by schválení osvojení zletilého nebylo k újmě potomků. Bylo-li by tomu skutečně tak, potomci osvojitelů by neměli možnost se proti rozhodnutí bránit podáním odvolání, protože, jak již bylo řečeno, nejsou účastníky řízení a nemají tak právo podat odvolání. V čemž lze dle mého názoru vidět nedostatek procesněprávní úpravy je to, že případně nepříznivého rozhodnutí, které by dle potomků pro ně znamenal újmu na jejich důležitých zájmech, se nemohou bránit prostřednictvím podáním opravného prostředku.

Samotné řízení o osvojení se zahajuje jen návrh, který je nutné podat k příslušnému soudu. Tímto soudem je, v souladu s ustanovením § 445 ZŘS, obecný soud toho, kdo má být osvojen, tj. v jehož okrese má osvojenec bydliště. Byl-li podán návrh na osvojení zletilého, ze kterého

¹⁶⁸ SVOBODA, Karel. Komentář k § 445-451. IN SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miloslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7, str. 885.

¹⁶⁹ SVOBODA, Karel, op. cit., str. 885.

¹⁷⁰ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Osvojení zletilého. *Právo a rodina*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, ročník 19, číslo 5, ISSN 1212-866X, str. 13.

nevyplývá, zda se zletilý osvojenec k návrhu připojil, vyzve soud navrhovatele, aby ve lhůtě k tomu stanovené návrh doplnil. Nepřipojí-li se zletilý osvojenec k návrhu v takto stanovené lhůtě, soud návrh odmítne, jak vyplývá z ustanovení § 447 ZŘS. Ve věci samé rozhoduje rozsudkem. Je-li potřeba, rozhodne soud i o příjmení osvojenec. K osvojení dojde dnem právní moci rozsudku o osvojení.

4.1.1 Procesněprávní úprava podle druhů osvojení zletilého

V ZŘS není nijak rozlišeno, o jaký typ osvojení zletilého se jedná. Rozlišení těchto dvou typů osvojení není zakotveno v žádném procesněprávním ustanovení, čímž dochází k významnému rozdílu mezi procesněprávní a hmotněprávní úpravou. V obou hmotněprávních modifikacích osvojení zletilého však platí, že se obdobně (resp. přiměřeně) využijí hmotněprávní ustanovení o osvojení nezletilého, včetně ustanovení o jeho následcích.¹⁷¹ V souvislosti s výše uvedeným však procesní úprava v tomto případě nijak neupravuje možnost podpůrného využití procesněprávní úpravy o osvojení nezletilého na osvojení zletilého.

Chybí tak právní úprava, která by upravovala procesní postup soudu v případě, kdy bude obdobně (resp. přiměřeně) aplikována hmotněprávní úprava osvojení nezletilého na osvojení, jež je obdobou osvojení nezletilého (na osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého). Tedy v situacích, které mají vlastní procesněprávní úpravu vztahující se k osvojení nezletilého.

Hmotněprávní a procesněprávní úprava je tedy postavena na odlišných základech ve vztahu k možnosti podpůrného využití ustanovení o osvojení nezletilého i v procesu osvojení zletilého.¹⁷²

Z důvodu úzkého vztahu mezi procesněprávní a hmotněprávní úpravou osvojení, která se při aplikaci jednotlivých ustanovení velice prolíná, nelze jejich odlišné pojetí osvojení důsledně oddělovat.¹⁷³ Proto je nutné dovozovat systematickým výkladem, že rovněž procesní ustanovení vztahující se na osvojení nezletilého, je možné podpůrně aplikovat v procesu osvojení zletilého, a to v takových případech, kdy je jejich aplikace nutná z důvodu bezproblémového použití hmotněprávních ustanovení.¹⁷⁴ Lze se tedy domnívat, že soud by měl v takovém případě postupovat v souladu s § 847 odst. 3 OZ a 848 odst. 2 OZ a použít obdobnou, popř. přiměřenou

¹⁷¹ VESELÁ, Renata a kol. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. 2.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9, str. 86.

¹⁷² SVOBODA, Karel. Komentář k § 445-451. IN SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miloslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7, str. 885.

¹⁷³ VESELÁ, Renata a kol, op. cit., str. 86.

¹⁷⁴ SVOBODA, Karel, op. cit., str. 886.

aplikaci procesněprávní úpravy osvojení nezletilého.¹⁷⁵ Pakliže by však taková aplikace nebyla možná, mělo by být ze strany soudu postupováno dle obecné části ZŘS, popřípadě by měla být subsidiárně použita ustanovení v OSŘ.

Nedostatečně jsou řešeny i další situace např. situace, kdy by došlo k vyjádření nesouhlasu potomků osvojovaného v případě osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého ani není nijak řešen postup, jak by měl být ustanoven nezletilému potomku opatrovník.¹⁷⁶ Poslední uvedená situace by pravděpodobně byla řešena takovým postupem, že by byl nezletilému opatrovník ustanoven v samostatném řízení podle úpravy péče soudu o nezletilé.¹⁷⁷

Dle mého názoru je procesní úprava osvojení zletilého nedostatečná a značně nepřehledná. Funkcí procesního práva je realizace práva hmotného, proto by měla procesněprávní úprava navazovat na hmotněprávní úpravu a umožňovat legislativní úpravu institutům, které jsou v ní obsaženy a zároveň jim touto úpravou udělovat náležitou právní ochranu.

¹⁷⁵ SVOBODA, Karel. Komentář k § 445-451. IN SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miloslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7, str.886.

¹⁷⁶ SVOBODA, Karel, op. cit., str.887/888.

¹⁷⁷ SVOBODA, Karel, op. cit., str.887/888.

5 Osvojení zletilého v jiných státech Evropy

Zákonná úprava právního institutu osvojení zletilého není v evropských státech jednotná. Naopak lze spatřovat mezi jednotlivými státy Evropy odlišný přístup k tomuto typu osvojení. Odlišná právní úprava se projevuje nejen v odlišných podmínkách, za kterých lze osvojit zletilou osobu, ale i v odlišných právních následcích, které jsou s tímto právním institutem spojeny. V některých evropských zemích je s ohledem na historické kořeny tohoto institutu osvojení zletilého samozřejmostí (Itálie, Rakousko, Francie), jinde je regulováno za takřka shodných podmínek jako osvojení nezletilého (Německo, Švédsko, Dánsko) a v některých zemích není osvojení uzákoněno vůbec (Anglie, Nizozemsko, Portugalsko).¹⁷⁸

Právní úpravu osvojení zletilého v evropských státech lze rozdělit podle přístupu k institutu osvojení zletilého do tří pomyslných skupin. Z každé skupiny jsem vybrala jednu zemi, u které ve své práci nastíním základní rámec právní úpravy osvojení zletilého, popřípadě možnou příčinu chybějící zákonné úpravy.

První skupinu tvoří ty státy, jejichž právní úprava zpravidla umožňuje osvojit zletilého, aby však osvojení zletilého bylo soudem schváleno, je nutné, aby byly splněny zákonem stanovené podmínky, není-li tomu tak, je osvojení zletilého neúspěšné. Do této skupiny můžeme zahrnout následující evropské státy: Německo či třeba Francii. Další pomyslnou skupinu tvoří ty státy, jejichž právní řád sice také shodně jako u první skupiny států umožňuje osvojení zletilého, avšak podmínky, za kterých lze osvojit zletilého, jsou přísnější než u první skupiny států. Z toho důvodu je složitější dosáhnout úspěšného osvojení zletilého. Příkladem země, kterou lze zařadit do druhé skupiny je Švýcarsko. Poslední skupinu tvoří státy, jak již bylo výše zmíněno, v jejichž právních řádech zcela chybí právní úprava osvojení zletilého. Z těchto států se budu zabývat Anglií.

5.1 Německo

Německá právní úprava osvojení zletilého, která je zakotvena v německém občanském zákoníku „*Bürgerliches Gesetzbuch*“ (dále jen BGB), je v mnoha podstatných znacích shodná s českým pojetím právního institutu. Je tomu tak především z toho důvodu, že převážně německá právní úprava osvojení zletilého spolu s italskou právní úpravou byla hlavním inspiračním zdrojem

¹⁷⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Osvojení – jméno s několika významy. IN DVORÁK, Jan, WINTEROVÁ, Alena. Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám. Praha: Aspi a. s., 2005. ISBN 80-7357-057-2, str. 375.

pro českou právní konstrukci osvojení zletilého. Proto se německé právní úpravě osvojení zletilého budu ve své práci věnovat více než ostatním uvedeným evropským státům.

Osvojení zletilého je konkrétně upraveno v ustanovení § 1767 až 1772 BGB. Stejně jako český OZ i německý BGB odkazuje v ustanovení § 1767 BGB na právní úpravu osvojení nezletilého, která se bude na osvojení zletilého aplikovat přiměřeně v případě, že zákon nestanoví něco jiného. Především však předmětné ustanovení ve svém prvním odstavci zakotvuje požadavek, bez jehož naplnění k osvojení zletilého nedojde. Tímto požadavkem je, že osvojení musí být mravně ospravedlnitelné. K naplnění tohoto požadavku dojde v případě, kdy existuje mezi osvojencem a osvojitelem takový vztah, jaký je mezi rodiči a dětmi. Tento požadavek je zakotven v právní úpravě z toho důvodu, aby zabráňoval zneužití a nadužívání právního institutu osvojení zletilého. Svým významem se tedy shoduje s českým požadavkem, že osvojení musí být v souladu s dobrými mravy. Rodinný soud se v řízení o povolení osvojení především zaměřuje právě na ověření skutečnosti, zda opravdu existuje mezi osvojencem a osvojitelem citová vazba jako mezi rodičem a dítětem. Zároveň však je povinností osvojenec a osvojitele tuto skutečnost před soudem doložit.

Následující ustanovení BGB, tedy § 1768, upravuje, že o osvojení zletilého rozhoduje rodinný soud na základě žádosti osvojitele a osvojence. Zároveň je v daném ustanovení poskytnut výčet ustanovení, které se na osvojení zletilého nebudou aplikovat. V případě, že by osvojení představovalo rozpor se zájmy dětí osvojitele nebo osvojence, nelze ze strany soudu kladně rozhodnout o osvojení, tedy osvojení zletilého nesmí být v takovém případě povoleno.

Na rozdíl od české právní úpravy je ustanovením § 1771 BGB výslovně upravena možnost zrušení vztahu mezi osvojencem a osvojitelem, který vznikl osvojením zletilého. O zrušení rozhodne rodinný soud, a to jen v případě, kdy žádost o zrušení osvojení podá jak osvojenec, tak osvojitel. V žádosti o zrušení osvojení musí být osvojitelem a osvojencem doložen a objasněn důležitý důvod na základě kterého má dojít ke zrušení osvojení.

Ke zrušení vztahu mezi osvojencem a osvojitelem lze dojít i na základě důvodů, které jsou stanoveny v případě osvojení zletilého a jejichž právní úprava je obsažena v ustanovení § 1760 odst. 1 až 5 BGB. V případě, že je pro aplikaci daného ustanovení stanoven požadavek souhlasu dítěte, bude tento souhlas nahrazen souhlasem osvojence, tedy zletilého.

Již na první pohled lze ze samotné koncepce BGB usuzovat, že i německá právní úprava rozlišuje dva typy osvojení zletilého. Jak vyplývá již ze samotných názvů ustanovení § 1770 a § 1772 BGB, z nichž první z uvedených ustanovení upravuje právní následky osvojení zletilého a druhé z ustanovení upravuje osvojení zletilého s právními následky osvojení nezletilého. Shodně

s českou právní úpravou se právní následky osvojení zletilého liší v závislosti na tom, o který typ osvojení zletilého se jedná (osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého a které je obdobou osvojení nezletilého). Německá právní úprava však explicitně v BGB neuvádí typy osvojení zletilého, z odborné literatury však lze dojít k závěru, že se rozlišuje osvojení silné „*starke Adoption*“ a osvojení slabé „*schwache Adoption*“. Toto dělení lze v české právní úpravě spíše než k zákonnému dělení na osvojení, jež je a není obdobou osvojení nezletilého, připodobnit k dělení na osvojení úplné a neúplné.

Právním následkem osvojení zletilého, které jsou upraveny v již zmíněném § 1770 BGB je, že nedochází k zániku příbuzenských vztahů osvojence a jeho potomků vůči původní rodině, zároveň zůstávají zachovány práva i povinnosti z toho plynoucí, pokud zákon nestanoví něco jiného. Nedochází ani ke vzniku příbuzenského vztahu mezi osvojencem a příbuznými osvojitele. Účinky osvojení se tedy vztahují jen na osvojence a osvojitele. Zároveň dané ustanovení ve svém třetím odstavci zakotvuje osvojením zletilého vznik vyživovací povinnosti osvojitele vůči osvojenci a jeho potomkům, která má přednost před vyživovací povinností jejich pokrevních příbuzných.

Naopak ustanovení § 1772 BGB poskytuje možnost aplikovat na osvojení zletilého právní následky, které se vztahují k osvojení nezletilého. O této možnosti, tedy aplikaci právní úpravy osvojení nezletilého na osvojení zletilého, musí rozhodnout rodinný soud, a to na návrh osvojence a osvojitele. V tomto případě hovoříme o silné adopci. Rodinný soud však může povolit tento typ osvojení jen ve čtyřech taxativně stanovených případech. I když se bude jednat o jeden ze čtyř níže uvedených případů osvojení zletilého, nelze o osvojení kladně rozhodnout v případě, že by takové osvojení bylo v rozporu se zájmy pokrevních rodičů osvojence. Případy, při kterých se bude osvojení zletilého řídit právní úpravou osvojení nezletilého, jsou totožné s případy, podle kterých lze v souladu s českým OZ osvojit zletilého dle osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého. Shodně česká právní úprava upravuje i nemožnost povolení osvojení, pokud je takové osvojení v rozporu se zájmy pokrevních rodičů osvojence.

Shrneme-li doposud uvedené, lze vidět, že německá a česká právní úprava osvojení zletilého si je velice podobná, v některých aspektech zcela totožná. Jediný větší rozdíl mezi českou a německou právní úpravou lze spatřovat v možnosti zrušení osvojení zletilého, který je v BGB na rozdíl od českého OZ výslovně ustanoven.

5.2 Francie

Podle francouzského občanského zákoníku „*Code Civil*“ bylo do roku 1923 osvojení nezletilého nepřípustné, proto bylo osvojení dospělých ve Francii po dlouhou dobu považováno za případ adopce dítěte.

Současná francouzská právní úprava obsažena v *Code Civil* rozlišuje dva typy osvojení, které se od sebe vzájemně liší jak v podmínkách, které je nutné splnit, aby došlo k úspěšnému osvojení, tak i v právních následcích, které jsou s nimi spojené. Hovoříme o plné adopci (*l'adoption plénière*) a jednoduché adopci (*l'adoption simple*). Osvojení zletilého znamená odlišně od české, potažmo německé právní úpravy, vždy osvojení jednoduché. Naopak osvojení nezletilého se může uskutečnit jak ve formě plného osvojení, tak jednoduchého.

Pro oba typy osvojení je ustanovena stejná podmínka, která je kladena na věk osvojitele, jelikož ten, aby mohl žádat o osvojení, musí být minimálně 28 let starý. V případě, že osvojitelé jsou manželé, nesmí žít odděleně a oba musí být minimálně 28 let staří nebo postačí, že jsou alespoň již dva roky sezdaní. Další podmínka je kladena na věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem, který musí činit minimálně 15 let, ale soud může z důležitého důvodu udělit výjimku a na této podmínce nemusí trvat.

Dále se vyžaduje, aby v obou případech jak s osvojením nezletilého, tak zletilého, souhlasili biologičtí rodiče. Soud musí ověřit, zda osvojení je ve prospěch dítěte, potažmo zletilého a zda nevede ke zničení rodinných vazeb. Obě tyto podmínky znamenají v osvojení zletilého významné omezení, které vede k zamítnutí osvojení ze strany soudu.

Abychom mohli mluvit o plné adopci je stanovena pevná věková hranice, že osvojenec nemůže překročit 15. věk. Naopak v případě jednoduché adopce není stanovena žádná horní věková hranice. To, že tento typ osvojení není závislý na věku osvojence je přímo stanoveno v ustanovení 345 *Code Civil*.

Kromě dvou výše uvedených podmínek, které platí pro oba typy osvojení, není v *Code Civil* zakotvena žádná speciální podmínka, která by se vztahovala výhradně jen pro osvojení zletilého. Francouzské *Code Civil* nevyžaduje ani, aby mezi osvojitelem a osvojencem pro úspěšné osvojení existoval vztah obdobný vztahu mezi rodičem a dítětem.

Právní následky osvojení zletilého jsou obdobné jako v české právní úpravě vztahující se k osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého. Tedy, že nedochází k zániku příbuzenských vztahů osvojence a jeho potomků vůči původní rodině a zůstávají zachovány práva i povinnosti z toho plynoucí, pokud zákon nestanoví něco jiného. Zároveň nedochází ke vzniku příbuzenského

vztahu mezi osvojencem a příbuznými osvojitele. Osvojením se však osvojenec nestává dítětem osvojitele.

Porovnáme-li německou či českou právní úpravu osvojení zletilého lze v mnohém spatřovat podobnost. Rozdílem však je, že francouzská právní úprava nestanovuje žádné zvláštní podmínky, které jsou kladeny na osvojitele či osvojence žádající rodinný soud o povolení osvojení zletilého, proto je v porovnání s uvedenými právními úpravami dosažení zletilého podle francouzského práva snazší.

Z toho můžeme usuzovat, že francouzský *Code Civil* uplatňuje velmi obdobný přístup k oběma typům osvojení, tedy jak k osvojení nezletilého, tak k osvojení zletilého. Zásadní rozdíl oproti české právní úpravě spočívá však v tom, že se s osvojencem nezachází jako s dítětem osvojitele.

5.3 Anglie

Jak již bylo výše uvedeno, Anglie patří k zemím, které ve svých právních rádech neupravují žádnou právní úpravu osvojení zletilého. Příčinu chybějící právní úpravy lze spatřovat v pozdním přijetí a právní úpravě právního institutu osvojení. Poprvé se tento právní institut do anglického práva promítl v roce 1926. Tedy v době, kdy již bylo na osvojení pohlíženo především jako na právní institut, jehož hlavním účelem je zajištění péče. Tedy již nebylo osvojení chápáno jako prostředek, jímž je možné zajistit zachování rodiny, získání dědiců, potažmo pokračovatelů rodu. Z toho důvodu se současná zákonná úprava Anglie zaměřuje jen a výhradně na právní úpravu osvojení nezletilého.

5.4 Švýcarsko

Švýcarsko je země, jejíž právní úprava zprvu nezakotvovala pro aplikaci osvojení zletilého žádné omezení v podobě speciálních podmínek. Jediné, co zákonem bylo požadováno, aby osvojení zletilého bylo soudem povoleno, bylo prokázání důležitého důvodu, na základě kterého bylo žádáno o osvojení zletilého. Kromě prokázání důležitého důvodu právní úprava nezakotvovala žádné jiné požadavky, které by přesahovaly požadavky kladené na osvojení nezletilého.

Současný švýcarský občanský zákoník „*Zivilgesetzbuch*“ (dále jen ZGB) je zaměřen zpravidla na osvojení nezletilého. Za zletilou osobu je v souladu s ZGB považována osoba, která dovršila 18. roku. Ustanovení upravující osvojení nezletilého, bude aplikováno i na osvojení zletilého v případě, že není poskytnuta zvláštní úprava. Osvojit zletilého či nezletilého může jen manželský

pár nebo svobodná osoba, které je minimálně 35 let. Dále je kladen požadavek na věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem, který musí být v případě osvojení zletilého, minimálně 16 let.

Osvojit zletilého lze jen za předpokladu, že osvojitel nemá žádné své vlastní žijící potomky a zároveň je naplněna jedna ze tří následujících podmínek. První z nich je, že osvojitel po dobu minimálně 5 let poskytuje osvojenci náležitou pomoc, kterou osvojenec potřebuje z důvodu tělesné či duševní poruchy. Druhou podmínkou je, že osvojitel poskytoval již zletilému osvojenci náležitou péči a výchovu v době, kdy osvojenec ještě nebyl zletilý. Shodně jako u první podmínky i tato péče musela být osvojenci poskytována minimálně po dobu pěti let. Poslední podmínkou je, že osvojenec a osvojitel spolu minimálně po dobu pěti let bydlí v jedné společné domácnosti. Nebude-li jedna z uvedených podmínek splněna, nelze osvojit zletilého. Soud je povinen během řízení o osvojení dostatečně zjistit, zda je některá z podmínek naplněna, v opačném případě dojde k zamítnutí osvojení.

Ze současné švýcarské právní úpravy zakotvené v ZGB je patrné, že Švýcarsko svůj vstřícný přístup, jež v minulosti uplatňovalo k právnímu institutu osvojení zletilého, zcela změnilo. Nyní jsou kladeny na osvojení zletilého vyšší nároky, jež je nutné splnit, aby osvojení bylo úspěšné. Srovnáme-li českou právní úpravu se švýcarskou, lze konstatovat, že dosažení úspěšného osvojení zletilého podle švýcarské právní úpravy je mnohem těžší, než podle české právní úpravy.

5.5 Shrnutí

Ačkoliv se koncepce institutu osvojení během posledního století významným způsobem proměnila a získala především charakter náhradní rodinné péče, nelze říci, že by osvojení zletilého, které do určité míry pozbylo svoje původní uplatnění, zcela ztratilo na významu.¹⁷⁹ O čemž vypovídají i jednotlivé právní úpravy napříč evropskými státy.

Z výše uvedeného vyplývá, že státy, u kterých má právní institut osvojení dlouhodobou tradici, a pro které bylo již dříve typické osvojení zletilého, rozšířily v souvislosti se změnou koncepce institutu osvojení své právní úpravy o institut osvojení nezletilého. Odlišný právní vývoj lze spatřovat u zemí, které institut osvojení uzákonily teprve v nedávné době, umožňuje jejich právní úprava zpravidla pouze osvojení nezletilého.

¹⁷⁹ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 794 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 997.

Závěr

Jedním z dílčích cílů této práce bylo zodpovědět otázku, zda by nemělo být v občanském zákoníku výslovně upraveno dělení osvojení na úplné a neúplné. I přesto, že podstatné rozdíly mezi úpravou osvojení zletilého a nezletilého vyplývají z předmětných právních ustanovení, mohlo by, dle mého názoru, případné přijetí takové právní úpravy, být jen přínosem. Přijetím takové právní úpravy by se sjednotila zákonná právní terminologie s terminologií používanou běžně v řadě odborných publikací zaměřujících se na právní institut osvojení. Navrhovala bych dané rozlišení uvést v jednom ustanovení, které by bylo společné pro obě formy osvojení, a z kterého by byl na první pohled patrný hlavní rozdíl mezi osvojením zletilého a osvojením nezletilého. Tímto rozdílem je rozdílná míra začlenění osvojence do rodiny osvojitele. Dalším příznivým následkem takto provedené právní úpravy by mohlo být zabránění mylné představy řady lidí o totožnosti daných druhů osvojení, která se nyní v nemalé míře, i vzhledem teprve k nedávnému přijetí právního institutu osvojení zletilého do českého právního řádu, objevuje v současné společnosti.

Dalším cílem práce bylo podrobně analyzovat jednotlivé rozdíly mezi osvojením zletilého a mezi osvojením nezletilého, primárně jsem se zaměřila na zkoumání právních následků a na to, zda všechny rozdíly jsou z právní úpravy na první pohled patrné, či zda je třeba je dovozovat výkladem.

Zásadním rozdílem mezi osvojením zletilého a nezletilého je ten, že osvojením zletilého nezanikají osvojenci ani jeho potomkům příbuzenské vztahy k jejich biologické rodině. Zároveň osvojenci ani jeho potomkům nevznikají osvojením příbuzenské vztahy k členům rodiny osvojitele. Stejně tomu tak je i v případě majetkových práv. Jediný příbuzenský vztah, který vzniká na základě osvojení zletilého, je ve vztahu k osvojiteli. A obdobně je tomu tak i v případě majetkových práv. Tento rozdíl se však promítne jen v případě osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého.

Právní úpravy se liší i tím, že v případě osvojení zletilého, není po pokrevních rodičích vyžadován, na rozdíl od osvojení nezletilého, souhlas s osvojením jejich zletilého dítěte. Ačkoli tak není výslovně uvedeno v zákonné úpravě, není souhlas vyžadován u osvojení zletilého z důvodu, že souhlas s osvojením nezletilého je řazen mezi práva a povinnosti rodičů, která jsou

spojena s osobností dítěte.¹⁸⁰ To znamená, že v souladu s ustanovením § 856 OZ právo rodičů vyslovit souhlas s osvojením zaniká okamžikem dosažení zletilosti dítěte, proto není vyžadován ani v případě osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého.

Rozdíl lze spatřovat i v tom, co lze v souvislosti s osvojením označit za základní podmínku, která musí být bezpodmínečně splněna, aby došlo k povolení osvojení ze strany soudu. Mluvíme-li o osvojení zletilého je takovou podmínkou soulad s dobrými mravy. V případě osvojení nezletilého je základním principem respektování nejlepších zájmů dítěte. Ze strany soudu musí být vždy primárně posouzeno, zda daný návrh na osvojení zletilého je skutečně v souladu s dobrými mravy a až poté mohou být zkoumány další náležitosti, jež jsou stanoveny zákonem jako podmínky pro vznik osvojení zletilého. Stejně je tomu tak i v případě osvojení nezletilého, mluvíme-li o principu respektování nejlepších zájmů dítěte.

Dalším rozdílem je, že osvojení zletilého nemá žádný vliv na příjmení osvojovaného. Naopak mluvíme-li o osvojení nezletilého dochází ke změně osvojencova příjmení automaticky. Zároveň je nutné v souvislosti s tímto právním následkem uvést, že zákonem je výslovně dovolena možnost, aby si zletilý osvojenec připojil ke svému příjmení osvojitelovo příjmení. Dané ustanovení § 851 OZ již neobsahuje bližší úpravu tohoto připojení příjmení. Z toho důvodu se logickým výkladem *per analogiam legis* aplikuje právní úprava manželství.

Rozdílná právní úprava mezi osvojením zletilého a nezletilého se projevuje i v případě aplikace následků osvojení ve vztahu k potomkům osvojovaného, kdy u osvojení nezletilého budou následky způsobené osvojením automaticky aplikovány na potomky osvojovaného. Bude tak postupováno bez ohledu na skutečnost, zda se narodily před nebo po osvojení. Stejným způsobem bude postupováno z části i v případě osvojení zletilého, ale jenom za předpokladu, že se potomci narodili po osvojení. V případě, že osvojovaný bude mít potomky, které se narodí až po osvojení, budou se na ně právní následky vztahovat pouze, udělí-li k tomu souhlas. I v případě této právní úpravy lze spatřovat právní nedostatky. Dané ustanovení neupravuje ani věk, v kterém má být souhlas potomka učiněn a ani formu, kterou musí daný souhlas naplňovat. Ve své práci jsem v podkapitole 3.3.5 uvedla dva možné způsoby řešení absence této právní úpravy a přiklonila jsem se k řešení, které pomocí *analogie legis* aplikuje na danou situaci obecná ustanovení OZ a která svým obsahem a účelem nejlépe odpovídají dané situaci.

Shodně není upraveno ani právo na výživné a vyživovací povinnost. V případě osvojení zletilého dochází k omezení vyživovací povinnosti. Osvojenec tak má povinnost poskytovat

¹⁸⁰ GRYGAR, Jiří. Komentář k § 847 IN MELZER, Filip, TĚGL, Petr. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1291.

výživné jen za předpokladu, že neexistuje jiná osoba, která by byla povinna plnit vyživovací povinnost ve vztahu jak k jeho předkům, tak potomkům. Zároveň je osvojenec povinen poskytovat výživné i za předpokladu, že taková osoba existuje, ale není schopná své povinnosti, ať už z jakéhokoli důvodu, dostát. Osvojením zletilého dochází i k limitaci práva na výživné, kdy osvojovaný má právo na výživné vůči osvojiteli. Jen v případě, že není osvojitel schopen této své povinnosti dostát, má osvojenec právo na výživné vůči svým předkům nebo potomkům. Rozdílnost v právních následcích týkajících se vyživovacího práva a povinnosti pramení z hlavního rozdílu mezi osvojeními. Tedy ze zániku příbuzenského poměru mezi osvojencem a jeho biologickou rodinou v případě osvojení nezletilého, což má za následek i zánik veškerých práv a povinností z příbuzenského poměru vyplývajících. Mezi tato práva a povinnosti lze například zahrnout i zánik vyživovací povinnosti biologických rodičů vůči osvojenci, jakož i zánik jejich práva na vyživovací povinnost vůči osvojenci v době jeho dospělosti. Nově předmětné právo a povinnost vznikne v rodině osvojitele.

I v oblasti dědických práv se promítne rozdílnost právních úprav osvojení zletilého a osvojení nezletilého. Následkem osvojení zletilého je limitace dědického práva, která se projevuje tím, že osvojenec nabývá dědické právo vůči osvojiteli, ale nenabývá dědické právo osvojitele, které má vůči jiným osobám. Dědické právo je tedy nabýváno jen ze strany osvojence, potažmo ze strany jeho potomků. Naopak u osvojení nezletilého dojde ze stejného důvodu, jako u vyživovací povinnosti a práva na výživné, k zániku práv v oblasti dědické ve vztahu k biologické rodině a nově tato práva v plném rozsahu vzniknou v rodině osvojitele.

Ve své práci jsem se zabývala i analýzou právní úpravy osvojení zletilého, která je obdobou osvojení nezletilého a osvojením zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého. Zásadním rozdílem mezi těmito druhy osvojení zletilého je, že prvně uvedený druh osvojení kopíruje prvky osvojení nezletilého, včetně zániku vazeb na původní rodinu a vzniku příbuzenských vztahů v rámci rodiny osvojitele.¹⁸¹ Naopak druhý typ osvojení nemá nikterak nahrazovat vztah mezi rodiči a dětmi, ale je využíván ze sociálních či majetkových důvodů.

Druhy osvojení zletilého se vzájemně liší v důvodech, na základě kterých může dojít k osvojení zletilé osoby. V případě osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, musí být naplněn alespoň jeden z důvodů osvojení, který je upraven v taxativním výčtu v ustanovení

¹⁸¹ NOVOTNÝ, Petr, IVČICOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Nový občanský zákoník – Rodinné právo. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017. ISBN 978-80-271-9638-8, str. 139.

§ 847 OZ. Naopak k osvojení podle druhého typu osvojení zletilého může dojít jen na základě důvodu hodného zvláštního zřetele. Právní úprava však neposkytuje žádný demonstrativní výčet toho, co lze za takové důvody považovat, proto bude záležet vždy na řádném posouzení konkrétní situace ze strany soudů.

V obou případech osvojení musí být splněna podmínka, že osvojení zletilého nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Ani v tomto případě však právní úprava nikterak nedefinuje, co je v této souvislosti míněno „rozporem s dobrými mravy“. Je tedy opět ponecháno na soudech, aby posoudily, zda daný návrh o osvojení je v souladu s dobrými mravy. V této souvislosti je nutné zdůraznit, že nesplnění této podmínky je v případě obou typů osvojení zletilého absolutní apriorní překážkou vzniku osvojení zletilého. V případě, že nebude tato podmínka naplněna, k ostatním soud již nepřihlíží a je povinen rozhodnout o zamítnutí návrhu o osvojení.

V ostatních podmínkách, které musí být splněny, aby bylo osvojení ze strany soudu schváleno, se již druhy osvojení zletilého rozchází. V případě osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, musí být vedle souladu s dobrými mravy, splněna i podmínka, že osvojení nesmí být v rozporu s odůvodněnými zájmy pokrevních rodičů osvojence. I zde však lze spatřovat nedostatek právní úpravy, protože ani v tomto případě není upraven žádný demonstrativní výčet, který by upravoval alespoň základní rámec toho, co lze označit za odůvodněné zájmy pokrevních rodičů. Naopak v případě osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, musí být dále splněna podmínka, aby dané osvojení nebylo na újmu důležitých zájmů potomků osvojitele nebo potomků osvojovaného. Ani u tohoto pojmu však není právní úpravou upraveno, co lze za důležité zájmy potomků označit. Z absence právní úpravy vyplývá, že opět bude na posouzení soudů, co lze a co nelze označit za odůvodněné zájmy.

Posledním rozdílem mezi osvojením, které je a které není obdobou osvojení nezletilého, je míra aplikace ustanovení o osvojení nezletilého. V případě prvního typu osvojení zletilého se budou aplikovat ustanovení o nezletilém obdobným způsobem, tedy v plném rozsahu. Naopak v druhém případě osvojení se budou aplikovat ustanovení o nezletilém přiměřeným způsobem. V případě, že by tak bylo opravdu u osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, postupováno, docházelo by k právně neuskutečnitelným situacím. Z toho důvodu bude nakonec v případě obou typů osvojení zletilého vždy nutné zkoumat účel ustanovení vztahujících se na osvojení nezletilého a poté posoudit, zda je možné, aplikovat je na daný typ osvojení zletilého. Uvážíme-li, kolik ustanovení o osvojení nezletilého se z důvodu jiného účelu nebudou aplikovat na osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, nebude se rozsah ustanovení, které mohou být nakonec

aplikovány, zásadně lišit od těch, které budou být moci použity na právní úpravu osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého.

Znovuzavedení právního institutu osvojení zletilého do českého právního řádu je dle mého názoru přínosné. Přijetím jeho úpravy byly odstraněny některé zásadní negativní dopady, které mohly nepříznivě ovlivnit život potencionálního osvojovaného, který již nabyt zletilosti. Nejvíce se dle mého názoru přínos právní úpravy osvojení zletilého promítl v situacích, které jsou nyní upraveny v ustanovení § 847 OZ pod písm. a), kdy v souladu s tímto ustanovením je možné nyní osvojit zletilého sourozence, jehož nezletilý sourozenec byl osvojen tímž osvojitelem. Tedy nabytí zletilosti již neznamená překážku osvojení sourozenců a nemá za následek přetrhání rodinných vazeb mezi nimi. Ani úprava další důvodů, za kterých lze osvojit zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, není nadbytečná a pomáhá zachovávat nebo vytvářet nové rodinné vazby, které by nemohly vznikat jen z důvodu nabytí zletilosti ze strany osvojovaného. Přínos osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, lze spatřovat především v tom, že poskytuje možnost bezdětným či osamělým osobám, aby si zajistily pokračovatele svého rodu ať už z důvodů čistě majetkových či proto, aby z něj vychovaly pokračovatele ve svém díle, ať uměleckém a vědeckém, řemeslném či jiném. Za nedostatečnou však lze dle mého názoru označit procesněprávní úpravu, která mnohdy neupravuje zásadní otázky vztahující se na řízení o osvojení zletilého.

Seznam zkratek

MatrZ	zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů.
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
ZGB	Zivilgesetzbuch
ABGB	zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecným zákoníkem občanským
ZO	zákon č. 56/1928 Sb. z. a n
ZoPR	zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
OSŘ	zákon č. 99/1963, občanský soudní řád

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miloslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7.

RADVANOVÁ, Sena a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7.

NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, PAVLÍNA. Nový občanský zákoník – Rodinné právo. 2., aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2017. ISBN 978-80-271-9638-8.

VESELÁ, Renata a kol. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. 2. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2011. ISBN 978-80-7357-7.

NOVOTNÁ, Věra, PRŮŠOVÁ, Lenka. K vybraným otázkám osvojení dětí. Praha: Linde, nakladatelství s.r.o, 2007. ISBN 80-86131-56-4.

MELZER, Filip, TEGEL, Petr, a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-457-6.

ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2013, ISBN 978-80-7478-013-4.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Stručné poznámky k novému osvojení. IN HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil. Soukromé právo na cestě. Eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-265-3.

DVOŘÁK, Jan, WINTEROVÁ, Alena. Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám. Praha: ASPI a.s., 2005. ISBN 80-7357-057-2.

RIECK, Jürgen, ZINGRAF, Jürgen. Die Adoption Erwachsener mit Steuerrecht, Fallbeispielen und Formulierungsvorschlägen. München: Verlag C. H. Beck, 2011, ISBN 978-3406596148.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanské právo hmotné. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

MOLLS, Stephan. Rechtsprobleme der Erwachsenenadoption und ihre Lösung de lege ferenda. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2011, ISSN 1613-0995.

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Osvojení zletilého. *Právo a rodina*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, ročník 19, číslo 5, ISSN 1212-866X.

FRINTA, Ondřej. Osvojení (nejen) v návrhu nového OZ. *Právník*. Teoretický časopis pro otázky státu a práva. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, ročník 146, číslo 9. ISSN 0231-6625.

2. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Bürgerliches Gesetzbuch, německý občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zivilgesetzbuch, švýcarský občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

3. Seznam ostatních zdrojů

LINHARTOVÁ, Eva. Osvojení zletilého: vývoj a srovnání úpravy OZO až OZ 2012 v návrhu nového OZ. [Elektronický repozitář závěrečných prací Univerzity Karlovy]. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. PhDr. David Elisher, Ph.D.

MACHOVÁ, Barbora. Osvojení zletilého. [Elektronický archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity]. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D.

JANDOROVÁ, Marcela. Osvojení zletilého jako staronový institut rodinného práva. *Law Portal*. Studentský magazín o právu [online]. Vydáno 25. 11. 2013. Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/osvojeni-zletileho-jako-novy-institut-rodinneho-prava/>.

PLÍHAL, Tomáš. Četnost osvojení zletilého v letech 2014 až 2016. *Bulletin advokacie* [online]. Vydáno 8. 7. 2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-osvojeni-zletileho-v-letech-2014-az-2016.lk>

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích, ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 18 Co 235/2016.

Rozsudek Okresního soudu ve Svitavách ze dne 31. 3. 2016, sp. zn. 7 C 6/2016.

Rozsudek Okresního soud v Rychnově nad Kněžnou, sp. zn. 12 C 188/2018.

Neúplné osvojení a jeho právní následky

Abstrakt

Tato diplomová práce se zaměřuje na analýzu české právní úpravy neúplného osvojení a jeho právních následků. Neúplným osvojení je chápáno v české právní úpravě osvojení zletilého. Tento právní institut byl v českém právním řádu upraven až do roku 1950, poté na dlouhou dobu z české právní úpravy vymizel a znovu byl zaveden až přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Současná právní úprava rozlišuje dva typy osvojení zletilého a to osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého. Rozlišení těchto dvou typů osvojení zletilého je na rozdíl od rozlišení úplného a neúplného osvojení patrné již ze samotné právní úpravy v OZ, kdy každý z uvedených typů osvojení zletilého je upraven v samostatném právním ustanovení.

První část práce se věnuje samotnému pojmu osvojení, jeho vývoji a možným způsobům dělení, z kterých se nejvíce v této části práce zaměřuji na dělení osvojení na úplné a neúplné. Co lze považovat v české právní úpravě za neúplné osvojení již bylo uvedeno, je nutné tedy uvést, že za úplné osvojení je považováno osvojení nezletilého.

Druhá část práce je již zcela zaměřena na analýzu právní úpravy osvojení zletilého. Začátek této části je krátce věnován historickému vývoji tohoto právního institutu, jeho samotnému pojmenování, které lze v kontextu obecné právní úpravy občanského zákoníku označit za ne zcela správně zvolené a poté se již v práci zabývám právní úpravou dvou typů osvojení zletilého, v rámci kterých jsou rozebírány důvody a podmínky, za kterých může k osvojení zletilého dojít. Zároveň poukazuji na právní nedostatky, které se vyskytují v právní úpravě zabývající se jedním z typů osvojení zletilého a poskytuji možná řešení, jak lze daný nedostatek z právní úpravy odstranit.

V třetí části je rozebírána právní úprava právních následků, které jsou spojeny s osvojením zletilého. V rámci této části je vysvětlena právní úprava následků osvojení zletilého, jejich význam, možné úskalí jejich aplikace, které je většinou zapříčiněno nedostatečnou právní úpravou nebo její absencí.

Čtvrtá část práce je věnována procesněprávní úpravě právního institutu osvojení zletilého, která je upravena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a je poukázáno na několik právních nedostatků objevujících se v této procesněprávní úpravě.

Na závěr práce je poskytnut určitý základní rámec právních úprav osvojení zletilého v evropských státech, konkrétně v Německu, Anglii, Švýcarsku a Francii.

Jedním z dílčích cílů této práce je zodpovědět otázku, zda by nemělo být v občanském zákoníku výslovně upraveno dělení osvojení na úplné a neúplné. Výsledkem této práce by mimo jiné mělo být poskytnout odpověď na danou otázku a v případě jejího kladného zodpovězení navrhnout i možnou podobu takovéto právní úpravy.

Dalším cílem práce je s ohledem na skutečnost, že velká část společnosti mylně ztotožňuje osvojení zletilého s osvojením nezletilého, podrobně analyzovat jednotlivé rozdíly mezi uvedenými typy osvojení. Zejména se hodlám zaměřit na analýzu právních následků a na zkoumání, zda jsou všechny rozdíly z právní úpravy na první pohled patrné či zda je třeba, dovozovat je výkladem. Výsledkem práce by tak mělo být poskytnutí přehledu nejzásadnějších rozdílů mezi osvojením zletilého a nezletilého, a to prostřednictvím komparace a analýzy právních úprav vztahujících se k osvojení zletilého a nezletilého.

Posledním cílem práce je objasnit v čem spočívá rozdílná právní úprava mezi osvojením, které je, a které není obdobou osvojení nezletilého. Výsledkem by tak mělo být na základě analýzy předmětných ustanovení objasnění v čem lze spatřovat rozdíly a v čem je naopak právní úprava obou typů osvojení shodná.

Klíčová slova: osvojení, osvojení zletilého, rodinné právo

Incomplete adoption and its legal consequences

Abstract

This diploma thesis focus on the analysis of Czech legislation of incomplete adoption and its legal consequences. Incomplete adoption in Czech legislation is understood as a adoption of full age person. This legal institut was adjusted in the Czech legal system until 1950, then it disappeared from the Czech legal adjustment and was re-introduced with approval of Act No. 89/2012 coll., The Civil Code. Contemporary legislation distinguishes between two types of a full age adoption, namely adoption, which is similar to the adoption of a under age person, and adoption, which is not similar to the adoption of a under age person. The distinction between these two types of a full age adoption, in contrast to the distinction between complete and incomplete adoption, is evident from the legal adjustment in The Civil Code, where each of the mentioned types of full age adoption is adjusted in a separate legal provision.

The first part of the work deals with the single concept of adoption, its development and possible ways of division, most of which in this part of the work focus on the division of adoption into complete and incomplete. What can be considered as incomplete adoption in the Czech legislation has already been stated, it is therefore necessary to state that the adoption of a under age person is considered as a complete adoption.

The second part of the thesis is already completely focused on the analysis of the legal adjustment of adoption of full age person. The beginning of this part is briefly dedicated to the historical development of this law institute, its very name, which in the context of general legislation of the Civil Code, can be described as not quite accurately chosen. Then I deal with legal adjustment of two types adoption of the full age person where I analyse reasons and conditions under which the adoption of an full age person may be possible.

At the same time, I point out on the legal shortages that occur in the legislation adjustment which deals with one of the types of full age adoption and provide possible solutions to how can be shortages eliminated from the legal adjustment.

In the third part is analysed the legal adjustment of legal consequences which are associated with the full age adoption. This part explains the legal adjustment of the consequences full age adoption of, their significance, possible difficulties of their application, which is usually caused by insufficient legal adjustment or its absence.

The fourth part of the thesis is devoted to the procedural adjustment of the law institute of full age adoption, which is regulated in Act No. 292/2013 Coll., about special court proceedings and points out on several legal shortages appearing in this procedural regulation.

At the end of the work is provided a certain basic framework of legal adjustments for the full age adoption in European countries, specifically in Germany, England, Switzerland and France.

One of the partial goals of this thesis is to find an answer to the question whether the division of adoption into complete and incomplete adoption should not be explicitly regulated in the Civil Code. The result of this work should be, among other things, to provide an answer to the question and, in case of affirmative answer, to suggest a possible form of such an adjustment.

Another goal is, with consideration on the fact that a large part of society mistakenly identifies the adoption of an under age person with the full age adoption, to analyze in detail the individual differences between these types of adoption, especially to focus on analyzing legal consequences and examining whether it is obvious and whether they need to be explained by interpretation.

The result of the work should be to provide an overview of the most fundamental differences between the under age and full age adoption, through a comparison and analysis of legislation adjustments related to the adoption of an under age or full age person.

The last goal of the thesis is to clarify what is the different legal adjustment between adoption, which is and which is not similar to the adoption of an under age person.

The result should be, on the basis of the concerned regulation analysis, a clarification of what can be seen as differences and on the contrary in what is the legal regulation of both types of adoption identical.

Key words: adoption, adult adoption, family law